

SZOCIÁLPOLITIKAI SZEMLE

SZERKESZTI: DR. LANCZI JENŐ

TÁRSSZERKESZTŐ: DR. KADOSA MARGEL

A „Szociálpolitikai Szemle” részben magyar nyelvű kiadása a címlapunkon kitüntetett, és a Párizsban székelő „Társadalmi reformeszmék kicserélésére alakult nemzetközi intézet” (Institut international pour la diffusion des expériences sociales) kiadásában megjelenő – francia, angol, német és orosz – folyóiratoknak. A fősúlyt azonban a magyar anyagra helyezi, amelyből viszont külföldi társlapjaink át fogják venni az őket érdeklő közleményeket.

Dr. Gidófalvi István (Kolozsvár): A munkáslakások Kérdése Magyarországon erdélyi részében.

Igen kényes helyzet elé állított engem a szerkesztő úr, amikor megkért, hogy a munkáslakások ügye körül az erdélyi részekben kifejtett tevékenységemről lelkiismeretes beszámolót adjak.

Nem csak a kérdés nagy horderejénél fogva kényes ez a kérdés, hanem azért is, hogy ha valaki a saját munkálkodásáról ír, könnyen a hivatkozás látszatát kelti és mert szerelmes a munkájába s az ott elért eredménybe, egyéni motívumokkal igen fűszerezheti és ez csak az ügy rovására mehet.

Szerettem volna az ismertetést mással megírni, de a szerkesztő úr határozottan kikötötte, hogy ez az ismertetés az én dolgozatom legyen.

Megkísérlem ridegen, szárazan előadni a dolgokat, de ha a hév elragad, a kritika pedig szigorú lesz másokkal szemben, ne méltóztassék azt szigorú bíráló szemüveggel nézni, hanem azzal a szeretettel, amely szeretettel én e munkámon több mint negyed százada csüngök.

Magyarországnak erdélyi részét úgy kell felfogni, mint Angolországnak Írországhoz való viszonyát. Az unió kimondása előtt, majdnem ez volt a viszony, az unió kimondása után látszat szerint nem, de tényleg megmaradt ez a helyzet.

Az erdélyrészi magyarság szűk völgyekben, tömören egymás mellett lakik, egymás ügyét-baját jobban megismeri és látja – ha látó szeme van – mint az anyaország lakosai.

A társadalmi osztályok között való válaszfalak nem olyan magasak, mint az anyaországban.

A különböző társadalmi osztályokban élő egyének a kerítésekben nem csak átlátnak, de a kerítés felett egymásnak jobbukat is nyújtják és iparkodnak a rászorultakon a lehetőség szerint segíteni.

Budapestben nőttem fel és amikor huszonhat éves koromban egy ha vasalji, nemzetiségi kis városkában királyi közjegyző lettem, a jóval több mint száz kilométer hosszú járásomban, amint hetenkint kétszer tanulmányutakat tettem, a nyomor és szegénység olyan óriási tömegét szemlélhettem, hogy igen sokszor fájó szívvel tértem haza. Éjszakákon át nem aludtam, ver-

göttem, gondolkoztam, hogy mit lehetne ennek a szegény elcsigázott, a nyomortanyákon, egészségtelen kis házakban lakó, nem szellőztethető lakásokban élő, rosszul táplálkozó népnek érdekében tenni.

Igy jutottak eszembe a rochdalei takácsok, Raiffeisen, Owen Róbert, Oppenheimer, Potter Beatrix, Schulze Delitzsch és a többiek.

Ezeknek műveit tanulmányoztam, az általuk kijelölt úton indultam és pedig nem eredménytelenül.

Tizenöt év alatt az erdélyi részekben négyszáz hitelszövetkezetet létesítettem, melynek több mint százötvenezer tagja van, Kolozsvárt ötöt és valamennyi a kis emberek javításának munkáját karolta fel nagy eredménnyel. Mintegy harminc millió korona tőkét forgatnak évenként s igen sok szegény embert juttattunk birtokhoz, házhoz.

Amikor Kolozsvárra jöttem át mint királyi közjegyző, a kolozsvári munkáslakások kérdését még veszedelmesebbnek, még nyomorúságosabbnak találtam, mint a többi vidéki városokban és kivált két részét a munkáslakásoknak, a Györgyfalvi-utcába nyíló síkatorokat s a Monostori két-víz-közben levőket. Nem nagyitok, ha azt mondom, hogy olyan utcákat találtam, ahol ha két ember egymással szembe jött, alig tudott kitérni.

Ezek a városrészek Kolozsvár járványfészkei. Innen indulnak ki diadalmas körútjokra a tuberkulózis, a difteria, a tífusz, a kanyaró és skarlát és oknélkül védjük a város többi részét, innen terjednek azok időközben el úgy, hogy sokszor a főorvosi hivatal már nem tudta, hogy mitévő legyen.

Hírlapi polémiákba bocsátkoztam; ha idegen látogatóim voltak, azoknak ezeket a nyomortanyákat bemutattam, a városi vezetőségét a veszedelmes bajra figyelmeztettem. Ezelőtt tíz esztendővel a kolozsvári munkáslakásokról röpiratot adtam ki, az öt hitelszövetkezettel és a református kollégium anyagi támogatásával keresztül vittem azt, hogy mintegy ezer kis ekziszienciának szereztünk, építettünk munkásházákat.

A fennálló törvényekkel ellenkező taksás viszonyt mintegy kétszáz taksás háznál a Györgyfalvi síkatorokban megszüntettük.

Ennek az eredménynek az volt a titka, hogy a törlesztést nem kötöttük időhöz, sem valamely nagyobb összeg egyszerre való lefizetéséhez, hanem bármikor, tehát naponként is elfogadtunk húsz fillértől kezdve törlesztésül annyit, amennyit az illető megtakarítani tudott. Tíz-tizenkét év alatt ezek a háztulajdonosok kifizették tartozásaikat, mert nem sajnáltuk folytonosan figyelmeztetni, hogy ha addig, amíg fiatalok és munkabírók a házvétellel felmerült adósságaikat le nem törlesztik, öregségükben mégis lakás nélkül maradhatnak, ha adóssággal terhelten szűnnek meg munkálkodni.

Ezeknek a munkáknak az eredménye azonban csak egy csepp volt a tengerben. Sem 'a város, sem a jobb pénzintézetek, sem valamely más erősebb társadalmi tényezőt igénybe nem vettünk.

Dr. Scie-Ton-Fa, a Irinái birodalom präfektusa (Nanking);

A kínai forradalom társadalmi okai.

Utánnomás tilos.

Október havában, amikor kitört, Európa nagy csodálatára, a kínai forradalom, senki sem akart hinni benne. A kínaiak – így mondták – nem képesek egy hatalmas, az egész nemzetet átfogó mozgalomra, az egész népen átvezető hangulatra és közös társadalmi ideálra. Nyugati emberek, akik állandóan Kínában laktak, különösen nagyot néztek, amikor köztársaságról és államszövetségről hallottak. Pedig ezek a gondolatok éppen nem voltak újak Kínában és a haladó elemek régóta terjesztették azokat.

Hogy tisztába jöjjünk azzal, mi űzött bennünket oda, hogy a mandzsu uralom ellen felkeljünk, hogy lerázzuk a tyrannizmus igáját, figyelniük kell azokra a körülményekre, amelyek együttevén a kínai nép lelkét felrázták, nemzeti büszkeségünket vérig korbácsolták, szabadságvágyunkat lángra lobbantották.

A Tsing mandzsu-tatár dynasztia alatt, amely az 1044-ben kitört kínai trónt elfoglalta, ami szegény hazánkat megalázás után megalázás érte. Jellemző volt már a külső formája is azon tyrannizmusnak, mely a kínai nép nyakába ült: a rabszolgák öltözete és copfja kötelező viseletté tétetett a birodalom összes alattvalóira. De fontosabbak voltak ennél a többi rendszabályok. A közigazgatás összes ágaiban a kínaiakat mandzsu váltották fel. A katonai állások tatárokkal lettek betöltve, akik nem voltak képesek Kína katonai főnyét szomszédjaival szemben megvédeni. Három évszázad alatt vereségről vereség ért bennünket. A központi uralom egy kamarilla kezében összpontosult, mely udvari intrikákat szótt; a hadseregben rendtelenség uralkodott, amely a japán vereség óta folyton nőtt.

Hivatalnokaink olyan mandarinok voltak, amilyeneket Európa az operett-dalokból ismert; az egész kínai államélet élettelennek és megdermedtnak látszott. Csak civilizált múltja biztatott egy szebb jövő felé.

A forradalom okai tehát szorosan összefüggnek az idegen dynasztia visszaéléseivel. Ez a forradalom különben nem csak néhány héttel ezelőtt kezdődött, ha a távolban így is látszott, hanem – bár csendesebb hullámokban – jóval előbb.

Már 1837-ben kitört a mandzsu ellen az u. n. Ping-forradalom. Ez 23 évig tartott és csak 1860-ban az angolok és franciák beavatkozása által dőlt el a mandzsu javára.

A Tai-Ping-forradalom azt a célt tűzte maga elé, hogy a déli provinciákra – Kuang Tung és Kuang Si tartományokra támaszkodva – elűzi az idegen uralkodócsaládot és kínait ültet a birodalom trónjára. Hung-Sin-Tsujn, a mozgalom vezetője Nankingbe helyezte főhadiszállását. Itt azonban vereséget szenvedett. Ez a nagy, látszólag elnyomott mozgalom azonban tovább lappangott. Titkos társaságok („Fehér tavi rózsa”, „A triadok”) mind mai napig azon fáradoztak, hogy a forradalmi eszméket elterjeszszék Kínában.

1839-ben ért bennünket az első igazán súlyos vereség az opium-háborúban, amely azon szégyenletes békére vezetett, melyben Brit-India adófizetői lettünk. Akkor azt hitték, az opium útján fognak bennünket elpusztítani.

Azután jött – csak röviden akarom megemlíteni – az 1859-iki francia-angol expedíció, amikor az udvar Infalba menekült. Olyan óvatosság volt ez, amelyet az udvar mindig igénybe vett, ha szükségét érezte. Az

után következett az anyacsászárnő uralma, és igazán felesleges ennek az uralkodó nőnek a portrajtját itt bemutatni. Uralma a bukás felé sodort bennünket.

A kínai-japán háború és az ezt követő béke még mélyebben alázott meg bennünket. Aztán jött az 1898. év, amikor Francia-, Német-, Orosz- és Angolországok rohantak meg bennünket és egy-egy darabot hasítottak ki a birodalom testéből.

Egy ifjú, hazafias csapat kínai, amely a nagy reformátor, Kang-Jo-Wei körül csoportosult, felrázta a császárt, Koang-Sut álmatag téltlenségéből, amelybe őt az anyacsászárnő intrikái helyezték. Az 1898. évi államcsíny, – mely azonban Juan-Shi-Kai árulása folytán nem sikerült – az ő műve volt. Kang-Jo-Wei felnyitotta a fiatal uralkodó szemét és reámutatott a veszélyekre, amely elé a birodalom néz. Egy csomó haladó szellemű rendelet jelent meg és titokban kiadott a parancs az anyacsászárnő és Jang-Po mandzsu generális elfogatására. Juan-Shi-Kai azonban, akire ez a feladat bízott, árulást követett el és a császárt helyezte fogságba. Kang-Jo-Wei elmenekült az alkotmánypárt vezérével együtt, de hat társuk lefejeztetett. Egyikük a hóhérbárd alatt felkiáltott: „Legyek én az első, akinek vére a szent ügyért folyik”.

A boxerfelkelés és az 1900. év eseményei szintén a mandzsu ház műve volt. A középbirodalmi és a déli tartományok megőrizték az idegenek sérthetlenségének érzését és nem engedelmekedtek a Pekingből jövő parancsok. A hagyományokhoz híven az udvar ekkor is futásban keresett menedéket.

Ebbe az időbe esik a nemzeti szellem ébredése. Észrevettük a központi kormány gyengeségét és felfogtuk, milyen szükség van radikális átalakulásokra. A kínai köztársasági párt hatalmas szövetséget képviselt Ko-Ming-Tau név alatt. A nép és vezéreinek nyomása alatt a pekingi kormány üdvös reformokat eszközölt. A tanítás modern alapokra lett fektetve. A hadsereg újjászerveztetett és éppen most tette meg a republikánus ügyért való szolgálataiban a fegyverpróbát. Komoly harcot folytattunk az ópium ellen. A sajtó jelentékeny haladást tett és a mostani mozgalom egyik előkészítője. A nép alkotmányos parlamenti kormányzatot követelt.

A kormány feje ki is adta a rendeletet a nemzetgyűlés összehívására, de aztán azt folyton kitolta. A déli és középtartományokban republikánus érzelmeiknek fiatal polgárok nyíltan is kifejezést adtak és 1904-1910-ben tömegesen fogattak el diákok, akik körül sokan lefejeztettek. Még hazafias érzésű asszonyokat is vérpadra hurcoltak.

Az anyacsászárnő és Koang-Su császár halála után a régens még megragadhatta volna szilárd kézzel a kormány gyeplőjét. Okosat gondolva, egybehívta 1910 október 3-ára a Tsou-Tscheu-Juant, mint az ígért parlament előkészítőjét. Néhány reformintézkedést tett, de titkos befolyásra más útra tért. A régi kormányzat újra hatalomra került. Az anyacsászárnő korszaka ismétlődött meg. Ekkor nyílt ellenállásra szántuk el magunkat.

Suong generális kegyetlenkedései, a vasútkérdés Se-Tschoanban izgatottá tették a kedélyeket. Ebben a tartományban kitört a forradalom, ami jeladás volt a harcra! Mindkét táborban ezrek estek el. A forrongás nőtt, a tatár generális megöletett. U-Tschangban készen voltunk, a kedvező alkalom eljött, tovább habozni nem lehetett, az okt. 9-iki katonai felkelés Hang-Jangban megadta a lökést az általános forradalmi felkeléshez egész Kínában.

Dr. Engel Zsigmond (Budapest): A munkabérletiltás és a törvénytelen gyermek tartásdíja.

A végrehajtási novella (1908: XLI. t.-c.) 12. §-a szerint munkabérének, ha azokat napszám vagy hétszám szerint fizetik, csak az a része vehető végrehajtás alá, amely a napi 5 koronát tevő összeget meghaladja. – A 14. §. szerint házasságon kívül született gyermek javára megállapított tartás behajtására irányuló végrehajtás esetében a mentesség felényire száll alá, vagyis le kell fogni a napi bérnek 2 korona 50 filléren felüli részét.

Ez a munkásra nézve igen sok esetben, de különösen akkor, ha felesége és törvényes gyermeke van, rendkívül méltánytalan.

1911. évi november hó elején az összes magyarországi munkaadóegyesületekhez, továbbá az összes szakszervezetekhez a következő körlevelet intéztem, a melyből álláspontom teljes határozottsággal kitűnik:

Kétségtelenül ismeretes t. Címm előtt a hivatásos gyámság intézménye. – Az intézmény abban áll, hogy az árvaszék nem rendel ki minden egyes házasságon kívül született gyermek részére más-más gyámot, hanem az összes gyámságokat lehetőleg egy kézben egyesíti. – A hivatásos gyámnak legelső feladata a házasságon kívül született gyermek tartási igényének érvényesítése a természetes apa ellen.

A természetes apáknak túlnyomó része a munkásosztályhoz tartozik.

„A németországi és az osztrák hivatásos gyámok sajnálattal voltak kénytelenek tapasztalni, hogy a legtöbb esetben, a midőn a hivatásos gyám lefoglalja a munkásnak a munkaadótól járó bérét s egyéb illetményeit, a munkaviszony megszakad és pedig két oknál fogva. – Az egyik, hogy a munkaadó nem szeret levonásokkal bíbelődni, a másik, hogy a munkás a letiltást úgy akarja ellensúlyozni, hogy azonnal más munkaadóhoz megy. Ezen eljárás a munkaviszony állandóságának rovására megy, a munkás nem nyer vele, csak újabb költségeket okoz magának, mert hiszen a hivatásos gyám mindig újból és újból kinyomozza munkaadóját, legfeljebb a szegény gyámolt későbbben és nehezebben jut az őt megillető tartáshoz.

Mindezeknél fogva a németországi hivatásos gyámok hivatalos szerve, az Archiv Deutscher Berufs-Vormünder E. V. (Frankfurt A. m.), a melynek legtöbb osztrák hivatásos gyám is tagja, elhatározta, hogy köriratot intéz az összes németországi munkaadó egyesületekhez, hassanak oda, hogy ilyen letiltás esetén a munkaviszony ne szakadjon meg, hanem a munkaadó lépjen érintkezésbe a hivatásos gyámmal arra nézve, hogy a letiltás oly mérvre korlátozassék, a mely mellett a munkás is meg tud élni és a gyámolt is valahogy pénzhez jut. Az említett hivatásos gyámok kijelentték, hogy minden egyes esetben a munkaadó és a munkás kívánságának a lehető legnagyobb mértékben és előzékenységgel eleget fognak tenni.

Alulírott, mint Budapest székesfőváros árvaszékének hivatásos gyámja, a kinek Magyarországra vonatkozó tapasztalatai a Németországra és Ausztriára vonatkozólag szerzett tapasztalatokkal megegyeznek, ezennel hasonló irányú kérelmet bátorodom előterjeszteni, egyben megígérem, hogy a magam részéről a németországi és osztrák hivatásos gyámokkal egyező eljárást fogok követni. Kérem, méltóztassék jelen megkeresésemet elintézni. Fogadja stb.”

Mihelyt egy magánalkalmazott vagy egy munkás fizetésére végrehajtást vezetek, azonnal a következő szövegű levelet írom a munkaadóhoz:

„I. N. N. végrehajtató ügyfelemnek X. Y. végrehajtást szenvedett elleni ügyében ezennel felkérem, hogy végrehajtást szenvedettnek a t. Címtől járó járandóságából az esetben, ha végrehajtást szenvedett munkabért kap (1908: XLI. t.-c. 112. §.), a napi 2 K 50 filléren felüli részét ha pedig Önnek állandó alkalmazottja (1908: XLV. t.-c. 11. §.), az évi 1000 koronán felüli részét visszatartani, az eddig visszatartott részt irodámban haladéktalanul lefizetni s egyúttal nyilatkozni szíveskedjék: 1. elismeri-e és mennyiben ismeri el a követelést valónak? 2. tart-e valaki s minő igényt a lefoglalt követelésre? 3. le van-e a követelés foglalva más hitelező részére s ha igen, minő igény biztosítására?

II. Egyben felhívom becses figyelmét a következőkre:

Sajnálattal voltam kénytelen tapasztalni, hogy a legtöbb esetben, a midőn lefoglaltam a munkásnak a munkaadótól járó bérét s egyéb illetményeit, a munkaviszony megszakadt és pedig két oknál fogva. Az egyik, hogy a munkaadó nem szeret levonásokkal bíbelődni, a másik, hogy a munkás a letiltást úgy akarja ellensúlyozni, hogy azonnal más munkaadóhoz megy. Ezen eljárás a munkaviszony állandóságának rovására megy, a munkás nem nyer vele, csak újabb költségeket okoz magának, mert hiszen a gyám mindig újból és újból kinyomozza munkaadóját, legfeljebb a szegény gyámolt későbbben és nehezebben jut az őt megillető tartáshoz.

Mindezeknél fogva törekszem oda hatni, hogy ilyen letiltás esetében a munkaviszony ne szakadjon meg, hanem a munkaadó lépjen érintkezésbe a hivatásos gyámmal arra nézve, hogy a letiltás oly mérvre korlátozassék, a mely mellett a munkás is meg tud élni és a gyámolt is valahogy pénzhez jut.

Kijelentem, hogy úgy az Ön, mint a végrehajtást szenvedő kívánságának a lehető legnagyobb mértékben előzékenységgel eleget kívánok tenni.”

Ha pedig a végrehajtást szenvedő engem az ügy rendezése végett felkeres, akkor vele a következő szövegű megállapodást létesítem:

„Kiskorú A. B. tartási igényére vonatkozólag közöttünk a mai napon a következő megállapodás jött létre: Ön fizet . . . -tól mindaddig, míg a hátralék, a mely a mai napon kitesz . . . K . . . fill. tartásdíjat, . . . K . . . fill. kamatot, . . . K . . . fillér költséget, törlesztve nincs, minden hónap . . . -án . . . koronát, a mely részletben a mai naitól kezdődőleg hónapról-hónapra esedékessé váló tartásdíjrészlet is bennfoglalatik. Azon hónaptól kezdve, a melyben a hátralék ki van egyenlítve, fizet a gyermek 16 éves korának betöltéséig havi . . . koronát.

Egy részletfizetés elmulasztása esetén az egész hátralék esedékessé válik. – Kiváló tisztelettel, stb.”

A megállapodásról pedig a munkaadót a következő szövegű levéllel értesítem:

X. Y. végrehajtást szenvedő elleni végrehajtási ügyében ezennel van szerencsém értesíteni, hogy a végrehajtást szenvedővel egyezséget kötöttem.

Ennek folytán beleegyezem abba, hogy neki letiltott fizetése minden levonás nélkül, havi . . . korona levonásával, kiadassék.

Hangsúlyozom, hogy jelen beleegyezésem fcsak visszavonásig hatályos és hogy végrehajtást szenvedőnek Öntől járó s letiltott illetményei zár alatt maradnak. – Maradtam stb.

Célszerű volna, ha nemcsak a magángyámok, hanem egyáltalában a munkások hitelezői hasonló álláspontot foglalnának el és hasonló eljárást követnének.

A 14. §. szerint, ha a székesfőváros tanácsa a forgalmi eszközök és egyéb menetfelszerelések szaporítását a forgalom emelkedése következtében szükségesnek találja, akkor a társaság a főváros által kívánt forgalmi eszközöket és egyéb menetfelszereléseket a kitűzött határidő alatt beszerezni köteles. Ugyané paragrafus szerint „ha a társaság a kocsik és menetfelszerelések tisztán és jókarban tartása, valamint a kocsik kellő számban tartása és járatása iránti kötelezettségének a tanács egyszeri felszólítására, a tanács által megállapított záros határidőn belül nem tesz eleget, jogában álland a fővárosnak a társaságra esetről-esetre 2500 forintig terjedhető pénzbírságot kiszabni”.

A 19. §. a menetrend keretében való üzemben-tartás kötelezettséget rója a társaságra.

A 26. §. feljogosítja a fővárost, hogy a társaság eljárását és üzletét ellenőrizhesse.

A 30. §. szerint a „tanács jogosítva van a társaságot bármely szerződésellenes cselekményei vagy mulasztásai esetén annyiszor, amennyiszor 10.000 forintig terjedő pénzbírsággal sújtani”.

Jogokban tehát nincsen hiány, csakhogy a főváros ezekkel a jogaival soha se élt. A főváros és a kereskedelemügyi minisztérium valósággal versenyeztek egymással, hogy ki mulasztja el jobban az ellenőrzés köteletségét. A város megelégedett avval, hogy a bruttó bevétel – amelyből részesedése van – ellenőrizze. Megfelekedett róla, hogy a rendszeres ellenőrzés – a nagyközönség érdekétől eltekintve – a bruttó bevétel szempontjából is fontos, mert az csak világos, hogy nagyobb lesz a bevétel, ha a menetrendet megtartják, ha megfelelő számú kocsik közlekedik, ha az üzem kifogástalanul funkcionál.

Ennek a gazdálkodásnak véget vetünk. A Közúti-val kötött szerződésnek azok a pontjai is érvényre kell hogy jussanak, amelyek a főváros részére állapítanak meg jogokat. És minden újabb kedvezmény ellenében, amelyet a Közúti kér a fővárostól újabb és újabb jogokat fogunk magunknak biztosítani közlekedésünk és közönségünk érdekében.

Ezek az érdekek lebegtek szemünk előtt akkor is, amikor a Városi Vasút részvényeinek a többségét megvásároltuk. Eddig e tranzakció hatása csak abban mutatkozott, hogy a város reggeli munkásvonatok járatását létesítette és a kisebb fizetésű alkalmazottak javadalmazását megjavította. De ma már a továbbfejlesztés programja is készen áll és a főváros közönsége teljes joggal elvárhatja, hogy a főváros ezt a programot a lehető leggyorsabb tempóban meg is valósítsa. Elvégre is ez a vállalat azé, akinek a kezében részvényeinek a többsége van, tehát a fővárosé és a fővárosé a cselekvés kötelezése is.

Az új vonalak iránya ismeretes már a napilapok híradásából. Ezeket olyan sorrendben fogjuk megépíteni, amilyent a közlekedés érdeke és a jövedelmezőséggel való számolás eredménye előír. Legnagyobb fontosságot annak a tervnek tulajdonítok, amely szerint a Városi Villamos az Erzsébet hídon és a kiépülendő Hungária-körúton keresztül a budai oldalra nyerne összeköttetést. Ezen a módon meg lehetne törni Budán a Közúti monopóliumát és új, jobb összeköttetést teremteni a budai közönség számára, amely legtöbbet panaszkodik a közlekedési mizériák miatt. Ez még nem jelent ellenségeskedést a Közúti-val szemben, hanem csak köteleességteljesítést a forgalom és a, közönség irányában.

Hovatovább elodázhatatlanná lesz a földalatti vasút kifejlesztése is. A mai játékvonal semmi tekintetben se szolgálhatja azt a célt, amelyet a modern

nagyvárosok a földalatti vasutak elé tűznek az utcák tehermentesítését. A földalatti vasutunk meghosszabbításával a Gizella-tér-Kossuth Lajos-utcán át, másrészt Artézi fürdő-Aréna-úton át egy belső körvasutat létesíteni: ez a közlekedés oly arányú megjavítása, amely méltó eszköz Budapest hatalmasan megnövekedett forgalmának lebonyolítására.

Dr. Theodor Lessing (Hannover): A lármaellenes mozgalom terjedése.

Utánnomás tilos.

1909 augusztus 14-én volt Londonban a „felesleges lárma elleni nemzetközi egyesülés” képviselőinek első tanácskozása. A „lármaellenes mozgalom” ez idő szerint három országban összpontosul. Északamerikában Mrs. J. L. Rice hívott életre egy „Society against unnecessary noise” nevű egyletet. Londonban a „Londoner Betterment Association új Abatement society”-t alapított, melynek vezértitkára Mr., Bowden, 2 irodát vezet London közepén. Németországban magam alapítottam 1908-ban az „Antilärm Verein”-t, melynek székhelye eddig Hannover volt, ez év őszén azonban Berlinbe költözik. Ideiglenesen Dr. Hermann Hasse fogja a vezetési: átvenni. Három év óta az „Antilärm Verein” saját folyóiratot is ad ki „Antirüpel” címen. Alábbiakban az utolsó évek tapasztalatairól óhajtok beszámolni.

A lárma elleni küzdelem annál inkább válik szükségé, minél inkább szaporodik a lakosság és minél inkább tömörül nagy és világvárosokban kis területekre. 1800-ban 950 millió ember élt, 1900-ban már 1570 millió. A szaporodás nevezetesen az európaiakra esik. 1800 körül 175 millió európai élt, ma már 510 millió. Az európaiak száma 100 év alatt háromszorosára növekedett. Miután a föld felülete 510 millió négyzetkilométer, 1000 év múlva minden négyzetméter területen ülne egy európai; ha hozzávesszük a nem európaiakat is, minden négyzetcentiméter földre jutna egy úgynevezett ember. Ez abszurd dolog! És mégis, ma sokkal sűrűbben összeszorulva élnek az emberek, mert óriás területek, nevezetesen Ausztrália és Délamerikai földjén lakatlanok és az ember ezrével lakik egymás fölött, néhány négyzetméter területen. A lárma lélektanilag a hatalomvágy kifejezője. A lárma valamely formában, a védekezni és létezni akarást fejezi ki. A vetélkedés kiélesedése a népek harcának növekedésében, tehát a lárma növekedésében találja próbakövét.

A lárma azonban nem csak hatalomra törekvés, de egyúttal kábítószer is, miként az ópium, az alkohol, a zene. Az ember túl akarja harsogni a gondolkodását, egzisztenciájának nyomorát és fájdalmát, lármázik tehát az öntudat elkábításának legprimitívebb és legotrombább módján. Ahogy az alkohol lélektanában az éber tudás eltompulását és az érzelmek meglazulását tanulmányozhatjuk, hasonlóképpen kell a lármát is magyaráznunk, mint a mámor és önkábításra való tendenciát. A német nyelvnek azon közhasználatú fordulata „itt lármásan és vígan” (laut und lustig) vannak, am ellett szól, hogy a lárma élvezetet nyújt és ezért nem is lesz soha megszüntethető.

Mind emellett találhatunk eszközöket a sok szükségtelen zaj csökkentésére. Ez annál szükségesebb is, minél túlfinomodottabb és érzékenyebb lesz az ember idegrendszere. A neurasthenia évtizedek óta ijesztően növekedik és olyan helyeken is felüti fejét, ahol ki sem kei esne: a hadseregben és a tengerészeinél, a munkás-ság és falusi lakosság körében. A modern élet intellektuális és sensorikus igényei azonban a jövőben mindig

finomabb és izgathatóbb idegeket követelnek. A lárma elleni küzdelem azon lárma ellen, melyet jórészt a technika és közlekedési eszközök új fajai idéznek elő, a néphygiene követelménye lesz. Melyek azok az eszközök, melyek ezen küzdelemre rendelkezésünkre állnak?

Először is a „csendzónák” berendezése. Ilyeneket Londonban és némely amerikai nagyvárosban már kezdeményeztek. Ezek a „csendzónák”, más néven kórház-zónák, rendőri felügyelet alatt álló kerületek, iskolák, kórházak, szanatóriumok, akadémiák, gyógyhelyek és templomok környékén.

Némely város egyletei „lármafelügyelő”-ket alkalmaztak, kiket a rendőrség támogat és akik bizonyos vidékek nyugalma felett őrködnek. A kocsisoknak lépést kell hajtani, villamos vasutaknak iskolák és kórházak körül nem szabad csengetniük. Ezen gondolat kialakulása, lármamentes telepek és csendet garantáló házak eszméjéhez vezet. Egy berlini műépítész, az „Antilärm Verein” tagja, lapjainkban már egy év előtt teljesen lármamentes lakóház tervét közölte, Berlin közelében. A technika már rég módot nyújt olyan ház építésére, melyben semmi lárma nem hallatszik. Második, fontos haladás a gyermeklárma száműzése, különösen a prolejárutkákról. New-Yorkban ezt Marc Twain eredeti ötlete révén érték el. 6000 new-yorki népiskolába járó gyermekből a lármaellenes mozgalom fiókját szervezte. Ezek a gyermekek Mrs. Rice bőkezűsége révén egyleti jelvényeket kaptak „Humanity” felírással. Kötelezniük kellett magukat, hogy csakis e célra kijelölt játszóhelyeken folytatják sportjátékaikat és nem az utcán. A maguk kebeléből rendőrséget alakítottak a csend megővására iskolák és kórházak körül.

Harmadik fontos eszme, mely tölem indult ki, a csend megővése a lakásokon belül. Ezt a „kék lista” bevezetése által vélem elérhetőnek. Ebbe a lajstromba azon háztulajdonosok nevei kerülnek, kik házirendjükben gondoskodnak a lármaellenes egyesület által meghatározott pontok betartásáról. Ezen házak mellett propagandát csinál a lármaellenes egyesület. Ezen „kék lista” mellett nyilvánosan közzétételnek azon szanatóriumok, szállodák és villák címei, melyek tulajdonosai e mozgalom hívei. Utazási kézikönyvek is késznek különös jel által feltüntetni a csendet garantáló hoteleket; ez a jelzés „R. H.” (Ruhiges Haus). Ezáltal minden városban legalább egy szálloda lesz található, melyben ideges és zaj iránt érzékeny ember is álmod és pihenést talál.

Kövezési lajstromot is készítettek egyes városok részére. Ebben azon utcák és vidékek vannak felsorolva, ahol a kövezés reformja szükségesnek látszik. Macskafej és granit helyett aszfaltot és fát ajánlunk; újabban Londonban gummiburkolással, Birminghamban sulykolt bőrburkolással tettek kísérletet. Ki tudja, nem ezen kísérleteké-e a jövő? Belvárosokban redukálni kell a teherközlekedést, vagy elővigyázati rendszabályokat kell követelni zajos fuvarok számára. A lármas utcai kereskedelmet némely nagyváros máris beszüntette, míg némelyik felügyelet alá vette. Az Unió városai a nyilvános intézmények, minő a posta számára eltörölte a lármaszó vehikulumokat. Ezek kocsijai csakis zajtalan kerekeken és pneumatikon járnak. Külön fejezet illeti az autóközlekedés reformját és üdvös volna a zajtalan motoromnibus bevezetése, melylyel tavaly Londonban kísérletet tettek. Némi nehézsége: gördít a lármaellenes küzdelem elé az a körülmény, mely már első gyülekezésünk alkalmával nyilvánvaló lett, hogy városunként változik a lárma természete. Így Londonban a főküzdelem az utcai zene és a különféle verklek ellen irányul, míg ezek Németországban nem képeznek oly nagy veszedelmet.

Kis városokban semmiféle rendelet nem tiltja, gazdaságoknak sűrűn lakott helyeken való létesítését, így

egyelőre nincs védelem a kutyák ugatása és a házi állatok bögése ellen.

Egy sereg északamerikai város újabban törvényt hozott, mely háziállatok lármajáért azok tulajdonosát vonja felelősségre.

Egyes érdekeltek, mint a müncheni és bécsi zene-tanár-egyesület, még messzebbmenő rendszabályokat óhajtanak, mint pl. a magán-zeneművelés szabályozása, ebéd alatti kötelező szünetek elrendelése, a nyitott ablak melletti gyakorlás eltiltása, katonazene korlátozása a kora reggeli órákban, zene-luxusadó, sordinák használata, elkülönített stúdiók hivatásos zenészek számára, a grammofonozás eltiltása stb. Angolországban már olyan Ítéletekre hivatkoznak, melyek a lakás felmondást, zenélés miatt, jogosnak fogadják el. Az építészeti technika és rendszet óriási reformokat léptetett életbe az utolsó években. Többek közt Nussbaum tanár Hannoverben különféle építési anyag hangáteresztőképességének pontos törvényeit állapította meg. Dr. Swarderniaaker tanár az utrechti élettani intézetben egy „camera silenta”-t épített, melylyel először érte el a hang abszolút tompítását. Fontos újításnak nevezhetjük a Dr. Robert Sommer giesseni tanár által folyóiratunkban ismertetett „hangáthatlan, nyilvános alvó- és pihenő-csarnok”-ot. Ez nagyvárosok közepén épített házacska, hol csekély díjért abszolút pihenést és álmodt szerezhet magának a nyugalomra vágyó.

Ezen új szociális mozgalommal karöltve egész lármaipar fejlődött, a hangtalan Írógéptől kezdve, a bútorok parafa, tőzeg, gyapjú, filc és gummikerekéig. A trichopiés-e különösen telefonfülkék bélelésére nyújt ideális hangelnyelő anyagot. Némely városban, propagandánk következtében, a nyilvános kutak érckupái helyett gummipoharakat alkalmaztak. Különösen új fedőszerkezetekkel kísérleteztek, valamint hotelek és közúti kocsik számára zajtalan jelzőkészülékekkel. Német angol és német város reformálta a párnázott bútorok és szőnyegek porolási módját; szabályozta a harangkongást és óraütést; ezen szabályzat feltétlen célra vezető lesz, mert a német birodalmi törvényszék a hajnali harangszót három esetben betiltotta, miután ellene panaszt emeltek. Míg én szerkesztettem az „Antilärm Verein” lapját, arra törekedtem, hogy minél nagyobb számban gyűjtsék olyan panaszokat, melyek a törvényhozásnak útmutatóul szolgáljanak a felesleges lárma leküzdésére. Jogások körében tapasztaltam, hogy ma a közvélemény egész másképp áll e kérdéssel szemben, mint azelőtt.

A lármaárokat szabályozó törvény reformálásra szorul különösen Ausztriában. Amennyiben a jelen törvényekkel egyáltalán megközelíthetők a lármaakalmítások. Ítéleteket látunk oly esetekben, melyek valaha nem képezhettek volna panasz tárgyát. A német Reichsgericht egy békástó gazdáját felelősségre vonta, a békák lárma járt, egy marhakereskedőt megbüntetett a marhái éjszakai csendháborításáért. A rendőrhatalmaságot feljogosította, hogy az ostopattogást teljesen megszüntesse, sőt Ausztriában felmentettek egy zeneszerzőt, aki beelölt egy grammofonba, melynek zaja őt háborgatta. Hollandiában, Svédországban és Dániában is vannak egyesületek, melyek rendszeresen küzdenek a felesleges lárma ellen. Ez a kérdés minden kultúrországban évről-évre fontosabb lesz. A legkülönbözőbb kategóriájú embernek érdeke, hogy mozgalmunk a számtalan előítélet, a közöny és a korlátoltság dacára, mely ellene szegül minden új szociális mozgalomnak, fennmaradjon. Mindenekelőtt azonban majdnem életkérdés a lárma csökkentése minden szellemi munkás számára. Az utolsó évek folytonos küzdelmei közt szerzett tapasztalataim révén jövőt jósolhatok e mozgalomnak.

Végül a város is átlátta, hogy tenni kell valamit és a már hivatkozott két városrészben mintegy 300 nem embernek való lakást jelölt ki, melynek lebontását, állami és városi, anyagi s erkölcsi támogatással való építését tervezi egyrészt azért, hogy ha ezekben az elhagyott városrészekben a higiéniának megfelelő munkáslakásokat fog építeni, azok mintául fognak szolgálni, azokban fognak a lakók elsősorban elhelyezkedést keresni, mert ezekben a lakókban a nyereszkesedés és uzsoráskodás ki lesz árva, a lakbér pedig naponkint, hetenkint, vagy havonkint lesz fizetendő úgy, amint a miu likasnak módja lesz.

De ha gyáripárt akarunk – amint kötelességünk is – a városokban alapítani és fejleszteni, még az a segítség sem elegendő, dacára, hogy ezekre a házakra a városnak támogatására jönne úgy a kereskedelmi, mint a földművelésügyi miniszter két-háromszázezer koronával, összesen ötszázezer koronával.

Beállott a szüksége annak, hogy azok az ipari munkások, akik sem a szövetkezetek, sem a város által tervbe vett munkásházákhoz nem juthatnak, mert anynyian vannak, hogy ezekben el nem helyezkedhetnek, munkáshoz építő szövetkezetet létesítsenek.

Így létesítettük Kolozsvárt az ipari munkások házépítő szövetkezetét azon alapon, hogy akinek egy szoba, egy konyha, mellékhelyiségek, udvar és kertre van szüksége, azoknak négyszáz korona üzletrészt, akik pedig két szoba, konyha stb. s nagyobb kertre tartanak igényt, azok hatszáz korona üzletrészt tartoznak befizetni és pedig harminckét év alatt úgy, hogy a kétszáznegyven, illetve háromszázhatvan korona évi törlesztési hányadban az üzletrész egy része is befoglaltatik.

Ez a szövetkezet megvásárolt nyolcvanháromezer-kétszáz □-öl területet, □-ölenként három koronával, a város kezességét vállalt az egész vételárért és az építési költség egyharmadért.

Ez a kezesség azonban csak ideális, mert amint ezen a munkásházak építésére legalkalmasabb területen az első tíz munkásház építése kezdetét veszi, az ingatlan értéke legalább kétszeresére emelkedik és amikor mind az ötszáz munkásház fel lesz építve, maga a terület akkora értéket fog képviselni házak nélkül, mint amennyibe az építkezés kerül.

Az üzletrészeket azért állapítottuk meg négy- és hatszáz koronában, hogy azok befizetett hányadának jövedelméből a telep középületeinek, népházak, fürdőknek, játszótereknek törlesztésének azon része nyerjen kielégítést, melyet a kis összegű befizetések és díjak nem fedeznének.

Ha Valaki a harminckét esztendei lejárát előtt házát meg akarja váltani, az teheti és a befizetett üzletrészt visszakövetelheti, azt visszakpja, de akkor sem ő, sem hozzátartozói nem élvezhetik a közintézmények előnyeit, legalább is nem azért az árért, melyért a kötelékbe tartozók azt élvezik.

A hatszáz □-méter nagyságú munkásházak telkei egymástól eleven kerítéssel lesznek elválasztva, valószínűleg fajeper kerítéssel, hogy a tulajdonosok gyermekei selyemhernyó-tenyésztéssel foglalkozhassanak. A kertek akkorák lesznek, hogy azokban egy pár gyümölcsfa, egy pár veresszöllő, egres és málna bokor a család részére szükséges gyümölcsöt megteremje s a termelt veteménynyel a háziasszony konyháját gazdagítsa, de csak akkorák, hogy egy munkáscsalád üres óráiban a helyett, hogy az utcán s a korcsmákban töltené azt el, saját erején megmunkálhassa.

Keresztülvittük a városnál azt is, hogy olyan szegény embereknek, akik bércaszárnyákban, vagy nagyon munkástelepeken kénytelenek lakni, ahol nincsen kert, azok külön munkáskertetet három-öt koronáért

kapjanak bérbe a városhoz közel fekvő területeken, hogy az egész város kertekkel legyen körítve és elvonja ezeket a polgárokat is a kevésbé nemes szórakozástól.

Ezeknek az eredményeknek elérése azonban nem elég a munira, hanem szükséges a szeretet is. Az intenzív felebaráti szeretet hullámai egyenes, vízszintes irányban terjednek, ezt az irányt kell állandóan megtartani, mert ha lefelé görbülnek, akkor a szájalom és részvétet, ha felfelé emelkednek, hódolatot s tiszteletet fejeznek ki.

Az igazán szerető ember a szájalomra s részvételre szorulókat magához emeli fel, a hódolat és tiszteletre számítókat pedig a szeretet hullámkörébe vonja és ekkor minden szociális munka eredménye nagy és tartalmas lesz.

Jean Jaurès a francia parlament tagja: Ma és holnap.

Utánnyomás tilos.

Franciaország haladó fejlődésében úgylátszik rövid szünet állt be. A nagy szenvedélyek elvihartzottak, a közelmúlt nagy lelkesedése lehült. Ezen általános tény részletes magyarázata, okainak felfedése, bizonyos érdeklődésre tarthat számot, bár óvakodni kell ezen ténykörülmények túlzott értékelésétől. Franciaország fejlődése tovább fog tartani, ha mindjárt egy különös rohamos haladási korszakot, bizonyos reakció szokott is követni.

Egyelőre nem látunk semmiféle erősebb áramlatot; nincs a láthatáron fontos reform. A szenátus megszokva azt, hogy főképp a vagyonos osztály érdekeit képviselje, rendszeresen halogatja a kamara által elfogadott jövedelmi adó tárgyalását. A munkásvédelmi törvényeket ugyan nem vonják vissza, de alkalmazásuk hanyag, telve engedékenységgel a szociális törvényhozás ellenségei iránt.

A katonai reform problémáját, mely napról-napra halaszthatatlanabbá válik, nem kezdik ki; ellenben komolyan tárgyalnak elégtelen, sőt veszélyes póteszközöket és kiutakat, (mint például a fekete csapatokhoz való folyamodást.) A katonai bíraskodás reformját, mely az utolsó kamara által elfogadott javaslat által eléggé veszélyeztetve látszik, a szenátus húzza-halasztja, míg egy szép napon majd teljesen elalszik. Az utolsó kormány javaslatait, melyek elejét veendő hasonló erőszakoskodásoknak, mint amilyenek az utolsó vasutasztrájk idején napirenden voltak, választott bíróságok életbeléptetését határozták el. A munkások és vasúttársaságok közötti konfliktusok kiegyenlítésére, élénk bizalmatlanságot keltenek a proletariátus körében, mely protestál minden határozat ellen, mely munkakényszer állapít meg és 'amely veszélyezteti a szakszervezeti organizációt. A vasúttársaságok a maguk részéről mindentől félnek, ami önkényuralmukat korlátozhatná, a gyenge kormány pedig nem fog kitarítani, olyan problémák megoldásánál, mely mindkét küzdő osztály ellentállásai kihívja.

Az általános munkásszövetség még nincs feloszlata, de ellenei hangosan hirdetik, hogy már éppen csak hogy meg van túrve.

Kifelé bizonytalan, ingadozó politikát üz Franciaország, az ententeok és szövetségek hagyományos szisztémája szerint és minden merészség nélkül nagyvonalú és bátrabb módszerekkel szemben, hogy a nemzetközi választott bíróságok szisztémáját kiépítse, az összes népek békeakarására való apellálással; (hogy áttérhennk a „felfegyverzett békéről” a „békére”!)

Honnan származik a nyilvános élet ezen stagnációja? Én két okát látom. Az első: a radikális párt olyan pontra jutott, melyen elkerülhetetlen a krízis. Amíg az egyház elleni küzdelemről volt szó, határozott és egyértelmű volt. Ebben a küzdelemben a proletariátusnak szövetségtársa volt. Nem voltak túlságosan érezhető az osztályharc hatásai, melyek a jövő társadalmát készítik elő, mikor a jelenlegi társadalomnak alkalmatlankodnak. Most azonban, midőn a világi politika az állam és egyház logikus és radikális elválasztásában győzedelmeskedett, midőn már nincs szó nagy küzdelmekről, csak a világi iskola védelméért és továbbfejlesztéséért kellene cselekedni, – gazdasági és szociális problémák lépnek előtérbe. Mindezen kérdésekben, mint pl. azon törvény alkalmazása, mely minden munkásnak és alkalmazottnak hetenként egy teljes szünnapot biztosít; az állami alkalmazottak szolgálati pragmatikája; a bányák és villamos erőművek állami vagy privátüzeme stb. a radikális pártot, mely olyan parasztokból, kispolgárokból munkásokból áll, kiket a szocializmus nem birt megnyerni, – tagjainak egyenletlenkedése, ide-oda ráncigálja. És érdekes itt leszögezni azt, hogy az a párt, mely rendszerint tagadja az osztály ellentéteket, jelenleg legtöbbet szenved ezen osztályok létezésétől és ezen osztályok küzdelmeitől. Ebből következik az általános politika – mely ma még a radikális párt uralma alatt áll – ezen ingadozása és habozása, az a veszedelmes szélcsend, melyről előbb szóltam.

Másodszor azonban a munkásosztály tökéletlen szervezkedése is hozzájárul a jelenlegi állapot előidézéséhez. A szakszervezeti mozgalom elég hatalmas arra, hogy polgári érdekeket nyugtalanítson és pánikokat idézzon elő, melyeket egyébként a kormány ügyesen túloz és nevel, de nem elég hatalmas és nem elég harciasan organizált ahhoz, hogy a demokratikus haladás mozgatója legyen. A munkásmozgalom ugyan félelmet kelt, de nem győzedelmeskedik és nem bír semmi pozitív dolgot teremteni.

Hogy fog felszabadulni a francia demokrácia a petyhüdség és tétlenség ezen állapotából, melynek okaira éppen rámutattam? Semmiesetre sem csoportok és alcsoportok intrikái, sem a hatalomratörő jelöltek egymásközi céltalan személyes súrlódásai által, hanem precíz értelmes és nyilvánosan feltett kérdésekkel szemben való állásfoglalása által. Nemsokára el kell határoznia a radikális pártnak, elakarja-e ismerni tehetetlenségét a vasúttársaságokkal szemben, a sztrájk alkalmazásával elbocsátott vasúti munkások újra alkalmazása dolgában. Neki kell döntenie afölött, hogy a Quenza bányakincsei (Marokkóban) és a Meurthe et Moselle departementban, valamint az ország vizerői a magántőkének szolgáltatassanak-e ki, vagy az összeséé javára és üdvére kezeltessenek a nemzet által. El kell tőkélnie magát, hogy a szociális reform politikáját akarja-e üzni, vagy pedig konzervatív politikát.

Ezek mind nagy fontosságú kérdések és egyedül ezek helyes megoldása által tarthatja fenn magát az uralkodó radikális párt. Csak akkor várható a nyilvános élet fellendülése és a haladási politika ébredése Franciaországban, ha a demokrácia és proletariátus egyaránt felfogja ezen problémák fundamentális jelentőségét.

Az általános ernyedtség és megbízhatatlanság ezen korszakában, a szocialista párt nem fejthet ki közvetlen és pozitív ténykedést. Fenyegető veszedelmek meggátlására, a világbékét zavaró bonyodalmak legyőzésére és feltárására, a közvagyon elprédálásának meggátlására és megőrzésére kénytelen szorítkozni.

Azonban kijelentette jövőendő működés és termékeny fejlődés egész programját feltáró nyilatkozat ál-

tal, és pedig nagyobb erővel és nyíltságai mint tette valaha a törvényhozási periódus kezdetén, *hogy kész a pozitív munkában résztvenni*. És a párt egyesíteni fogja a proletariátus és demokrácia összes eleven erőit.

A szakszervezeti mozgalomnak meg kell tanulnia, hogy csak úgy gyakorolhat állandó és növekedő befolyást, ha a politikai mozgalomnak és ennek parlamenti képviselőjével egyértelműleg jár el, és teljesen átértett követeléseket képvisel; a cselekvések egyöntetű sorozatában.

Éppen az összes kapitalista körök rohamja a vasutak és nyilvános jellegű iparok államosítása ellen fogja feltárni a munkásság előtt, milyen érdeke neki, ezen politika támogatása. Rá fog jönni, hogy az állam és alkalmazottai közötti békés viszonyra törekvés által kell emelni az állami üzemek teljesítményét és ezeknek a kapitalista üzemek fölött való fölényét, és a munkaviszonyok új alakulása hozható létre a demokratikus államhatalom és annak alkalmazottai közötti ilyen őszinte kooperatio útján.

A parasztok azt fogják látni, hogy a kapitalizmus hatalmas által a trösztöknek vannak kiszolgáltatva, melyek a cukor, a kávé, sőt még a trágyázó-anyagok drágulását is előidéztek. A demokraták meg fogják állapítani, hogy a régi klerikális reakció, gazdasági hatalmi eszközök felhasználásában keresi a revansot, és hogy a gondolatszabadság előfeltétele a szociális felszabadulás bátor politikája.

Minden produktív rend, minden épgondolkodású polgár, minden tisztán látó hazafi meg fog ijedni a fegyverkezés és a hadsereg és a flotta fentartására szolgáló kiadások mindig nyomasztóbb terhétől, és be fogja látni, hogy csakis az internacionális proletariátus óriási, egyesített erőfeszítése lesz képes végre a béke biztosítására, a haladó és egyidejű fegyverkezés csökkentésére, amennyiben a választott bírósági intézmény általános életleptetését és működését kierőszakolja.

Az Elzász-Lotharingiai viszonyok új rendje, a Német- és Franciaország közti békésebb hangulat, sőt talán végleges kibékülése, főképp ha a német birodalom demokratikusabb fejlődés felé fog fordulni, megkönnyítik ezen feladatot.

Amely mértékben abban hagyja a radikális párt azt a tétlenséget, mely őt ellenségeinek kiszolgáltatja, abban a mértékben újra felveszi a francia demokrácia karöltve a szocializmussal a tervszerű haladás politikáját.

Vázsonyi Vilmos orsz. képviselő: Közlekedési politikánk.

Az az idegesség, amely rögtön elfogja az embereket, mihelyt közlekedésügyi kérdésekről van szó: nem egészen indokolatlan. A főváros alig élt eddig azokkal a jogaival, amelyeket szerződések biztosítottak részére. A fővárossal szemben minden szerződő fél kérlelhetetlen szigorral lép fel és vasmarokkal kapaszkodik a maga paragrafusai. A főváros azonban mint szerződő fél lágy, mint a zefír.

A Közúti Vaspályával kötött szerződésben egész sereg olyan paragrafus van, amely a főváros részére jogokat biztosít, de melyekkel a főváros soha se élt.

Az 5. §. h) pontja feljogosítja a fővárost, hogy évről-évre legszigorúbb „vizsgálat tárgyává tegye, vajjon a részvénytársaság a kellő utánszerzéseket és pótlásokat eszközölte-e. Ha hiányt vagy mulasztást talál, ezek pótlására utasíthatja és 1000 forintig terjedhető pénzbírságot róhat rá ismételtlen is, mindaddig, amíg a meghagyásnak eleget nem tesz.

Szociálpolitika.

Szociálpolitikai tanfolyamot rendez a „Népművelő társaság”. A tanfolyam programme-ja a következő: 1912 január 22. ½ 8-kor. Bárczy István: Megnyitó beszéd 8-9-ig; Földes Béla: *Szociálpolitika*. 24. és 26-án Dr. Meszlény: *Szociális magánjog*. 29. és 31-én Dr. Pap Dezső: *A munkaviszony*. Febr. 2. és 5-én Vágó József: *Szociális bérpolitika*. 7. és 9-én Hlavács Kornél: *Munkásvédelem*. 12. és 14-én Dr. Pap Géza: *Munkásbiztosítás*. 16. és 19-én Dr. Stein F.: *Szociális egészségügy*. 21. és 23-án Dr. Szántó Menyhért: *Munkásjeléti intézmények*. 26. és 28-án Dr. Ferenczi Imre: *Munkánélküliség*. Marc. 1. és 4-én Dr. Lengyel Aurél: *Szociális büntetőjog*. 6. és 8-án Dr. Harrer Ferenc: *Szociális községi közigazgatás*. 11. és 13-án Dr. Wildner Ödön: *Szociálpedagógia*. Mindenkor 8–9-ig, hétfőn, szerdán és pénteken a Mária Terézia-téri új tanító továbbképzőben. A tanfolyam tandíja 5 korona.

Ebben az ügyben vettük a következő sorokat:

„Január 22-től március 13-ig 12, egymástól független, sőt az előadók közismert nézetei szerint részben egymással ellentétes tendenciájú előadást nevez a Népművelő Társaság a n f o l y a m n a k, amely Ferenczi Imre szervezőtitkárnak a programúhoz fűzött ismertetése szerint azt vallja céljául, hogy a vezető eszméket és a legfőbb eszközöket, további, tanulmányokra képesítő formában domborítsa ki. Lesz pedig Bárczy István elnöki megnyitó beszédén kívül egy általános „Szociálpolitika” c. előadás Földes Bélától, 2–2 magánjogi, büntetőjogi, egészségügyi, közigazgatási és pedagógiai óra s végül 12 óra a munkáskérdés egyes fejezeteinek tárgyalására. Mindezekből már most meg kell állapítanunk egyfelől az előadások egyoldalúságát és hiányosságát, másfelől az előadók összeválogatásának súlyos botlásait. Az előadások épen nem felelnek meg annak a kitűzött célnak, hogy a vezető eszméket kidomborítsák. Sokkal helyesebbnek, sőt egyedül helyesnek csakis azt a rendszeres bevezető tanfolyamot tartanok, amely a munkáskérdés mellett a paraszt-kérdést, a kisiparos-kérdést, a középosztály problémáit/ avagy tárgyas beosztás szerint a földbirtok-politikát, az adó- és vámproblémákat, az öngyel-rendszereket, (szövetkezeti és biztosítási ügyek) az egyesülési és gyülekezési szabadságokat, a közegészségügyet, a forgalom problémáit és a közoktatást; vagy bármely más szempont szerint kidolgozott, de áttekintést és rendszert nyújtó tanfolyamot szerettünk volna látni. És annak a szép, szerves koncepciónak, amelynek a Népművelő Társaság annak idején Wildner Ödön javaslatára elfogadott, szintén csak egy ilyen program felelhetne meg. Az igaz, hogy ez esetben bajos lett volna megóvni az előadók gárdájának azt a komoly és hivatalos szürkeségét, amely ma ömlik el rajta, de az nem ártott volna sem a tanfolyamok színvonalának, sem azok népszerűségének és eredményének. Mert ámbár örülnünk kellene a progressziónak ama rohamos térfoglalásán, amely lehetővé teszi, hogy már Magyarországon is majdnem kizárólag előkelő közhivatalnokból lehetett egy szociálpolitikai tanfolyam előadói korát összeállítani: mi mégis szerettük volna a Wildner-féle eredeti tervet, akár vegyesebb előadói kartól feldolgozva, a közönség elé bocsátani. Elvégre a szociálpolitika nem kizárólag a hivatalos szobákban tenyészik . . . sőt mint-ha igazánda virágzását egészen másutt érte volna el.

Egy gymnásiumi tanár.

Magunk részéről a következő megjegyzést fűzzük a tanfolyam programjához. A tanfolyam rendezésének eszméjét szerencsésnek tartjuk. Azt is elismerjük, hogy néhány súlyos nevet találunk az előadási listán, akik közül találmra csak a Wildner Ödönét, a Harrer Ferencet és a Pap Dezsőét említjük meg. Ezek dacára meggyőződésünk szerint nem igazságtalan a következő megjegyzés: Ha a szociálpolitikát Magyarországon mindig csak ugyanaz a hivatalos névsor képviseli, akkor

előbb-utóbb meggyőződéssé válik nálunk az a hit, hogy a szociálpolitika nem egy radikális programot képvisel, hanem a társadalmi alamizsnaosztogatásnak és az osztálykoldulásnak egyik fajtát. Akkor azoknak van igazuk, akik a szociálpolitikában éppen egy radikális program elleni védekezést látnak, amint azt a nemzetközi munkás védelem magyar csoportjának egyik előadója mondotta. Akkor értjük, hogy a szociálpolitika miért éppen a conservatív politikusok között olyan sympatikus. Akkor a szociálpolitika nem haladást, hanem a haladás letörését jelenti. De mi a carlyli humanismus és a karitatív szociális program okon kívül másféle szociálpolitikát is ismerünk. Nemcsak a táppénz és az olcsó birkahús szociálpolitikáját, hanem azt is, airiely a járadék csökkentésére, a progressiv adókra, a kollektív szerződések bírói elismerésére, a fekete listák eltörlésére, a minimális bér törvényes megállapítására, vagy a gyár kollektív vezetésére irányul.

Pedagógiai szemináriumot szervezett Budapest székesfőváros. A szeminárium a fővárosi tanítók kulturális szükségleteit hivatott kielégíteni. Azoknak akar munkateret biztosítani, akik tovább is tanulni, okulni akarnak.

A Mária Terézia-téri iskolaépületben szép, világos, tágas könyvtári és laboratóriumi helyiségeket bocsájt az új intézmény a tanítóság rendelkezésére. Egyelőre három laboratórium nyílik meg: a *fizikai*, a *lélektani* és a *pedagógiai*.

A *fizikai* laboratórium harminc dolgozó asztallal *Klupáthy Jenő* dr. egyetemi tanár vezetése alatt fog állani. Ott módjukban lesz a tanítóknak, hogy fizikával gyakorlatlan foglalkozzanak.

A *lélektani* laboratóriumot *Révész Géza* dr., a külföldön is elismert fiatal tudós fogja vezetni. Ez a laboratórium a berlini és lipcsei hasonló intézetekkel fog együtt működni, s főképp a gyermeki lélek megismerésére törekszik.

A *pedagógiai* laboratóriumot *Weszely Ödön* dr. egyetemi magántanár a szeminárium igazgatója vezeti. Ennek a laboratóriumnak a gyermektanulmányozás lesz a főadata, s különösen a fővárosi gyermekek tanulmányozása, hogy a tanítás így pozitív és reális alapokat kapjon. Ez a laboratórium fogja földolgozni a főváros iskolaügyi adatait s gyűjti mindazt az anyagot, mely az iskolák élete szempontjából becses. Külföldön a legtöbb nagy városnak van ilyen laboratóriuma. Parisban a híres *Binet* alapította Voney tanítóval együtt. Anverszben *Van Schuyten* vezeti ezt a városi pedagógiai laboratóriumot, Milánóban *Pizzoli* dr.

Ezekhez csatlakozik a főváros gazdag pedagógiai *szakkönyvtára*, melyet a fővárosi könyvtárból hasítanak ki. Három nagy terem áll itt rendelkezésére a tanítóságnak. A könyvtárral kapcsolatban előadásokat is fognak tartani *Ozora* Frigyes dr. vezetésével.

A legfontosabb azonban a tanfolyamok és a tudományos előadások, melyeket a szeminárium rendez. *Alexander Bernát*, *Beöthy Zsolt*, *Klupáthy Jenő*, *Kövesligethy Badó*, *Lengyel Béla*, *Mágócsy-Dietz Sándor*, *Pauer Imre*, *Riedl Frigyes*, *Négyesy László*, *Horváth Cirill*, *Császár Elemér*, *Simonyi Zsigmond*, *Haraszti Gyula*, *Cholnoky Jenő*, *Bánki Donát* egyetemi tanárok fognak előadásokat tartani, az orvosok közül: *Sheffer Károly* dr., *Ranschburg Pál* dr., *Gerlőczy Zsigmond* dr. és sokan mások tartanak előadásokat.

A művészeteket *Lyka Károly* és *Kacsoh Pongrác* fogják ismertetni.

E mellett kiváló gyakorlati férfiak fogják gazdag tapasztalataikat föltárni, így *Ember Károly*, *Szikiás Adolf*, *Szemző Lajos*, *Lasz Samu*, *Kaiblinger Fülöp*,

Szabó Viktor, Györgyi Kálmán és mások tartanak módszertani előadásokat. Sajnos, a Zigány Zoltán kitűnő nevét hiába keressük a névsorban.

Kapcsolatba lépett azonkívül a szeminárium a Gyermektanulmányi Társasággal, melynek vezetői: Nagy László és Ranschburg kurzusokat tartanak és a Népművelő Társasággal, melynek vezetői: Bárczy István dr. és Wildner Ödön.

Az iparfelügyelet 1910-ben Magyarországon.

Múlt év végén jelent meg a kereskedelemügyi minisztérium kiadásában az iparfelügyelők 1910. évi működéséről szóló együttes jelentés (62 iv), melyet az ipari főfelügyelőség – áttekinthetőnek éppen nem mondható – összjelentése vezet be. A jelentésből kiemeljük a következőket: Az 1910-ben tartott gyár és kazán vizsgálatok száma meghaladta az 1909. évit, bár a személyzet nemhogy nem nőtt, hanem csökkent. Részben ez az oka annak, hogy a vizsgálat nem lehetett elég alapos, hogy az üzem veszélyessége gyakran kikerülte a gyárvizsgáló figyelmét. Ebben annak is része van, hogy a gyárvizsgálatok nagy részét – főleg a főváros területén – újoncok végezték. Meglepő, hogy az összejelentés az iparfelügyelők tevékenységét mégis kielégítőnek tartja, bár azt is megjegyzi, hogy 1910-ben az iparfelügyelők fegyelmi bizottsága is derekas munkát végzett. *Iparfelügyelői közös értekezlet 1910-ben sem volt!* Visszadolog, hogy minden üzem, ahol motor van, gyárnak számít, és így ezeket is be kellett vonni a felügyelet körébe. Ez meg viszont sok kisiparost arra bírta, hogy felhagyott a motoros üzemmel. Újabb nagy terhet rótt az iparfelügyelőkre a munkarendek vizsgálata. A sztrájkmozgalmak elhatalmasodása óta a munkarendre úgy a munkaadók, mint a munkások nagy súlyt helyeznek, és igen gyakori az annak kiegészítésére vagy módosítására való törekvés. Újabb dolog az is, hogy hatóságok mind gyakrabban fordulnak az iparfelügyelőkhez: egyes telepek gyári jellegének megállapítása, valamint egyes telepeken lezajlott sztrájkmozgalmakról bizonyítvány kiállítása végett. 1910-ben 41 kerületben 10,300 gyárvizsgálat tartatott, vagyis 867-tel több, mint 1909-ben. Víznyomási kazánpróba 6778, a kazánokon meg-ejtett belső-szerkezeti vizsgálat 3004 ejtetett meg. A kazánszemlék száma 12.229-re (1909-ben 11.204.) rúgott. Ezekon kívül elvégeztek lbü acetilén-iejlesztőkészülék vizsgálatát, 432 telepengedélyezést és 77 7 bal-esetvizsgálatot. Főleg a gyárvizsgálatok száma emelkedett, 1909. évvel szemben 9%-al. A hatalmas területű jelentésből kitűnik, hogy ma már ez az intézményünk is gyökeres reformra szorul.

A Társadalmi Múzeum aligazgatójává dr. Marschan Géza urat nevezték ki, aki az eddigi vezetőséggel együtt hivatva lesz ezt a csecsemőkorában elaggott intézményünket elevenebb életre serkenteni. Dr. Marschan, tudomásunk szerint hosszabb tanulmány utat tett külföldön, és a múzeumi ügyek intézéséhez való hivatottságát eddig is dokumentálta azok előtt, akik szociológiai revüinkben – nagyobbára névtelenül megjelent – okos és nem lármás cikkeit ismerik. Ha a magyar állam 100.000 K-t költ egy intézményre, amint azt a Társadalmi Múzeumnál teszi, elvárhatja, hogy ez higienikus köpöcsészekén, és grafikonokon kívül valamit nyújtson ezért – ha nem is sok, mégis tekintélyes – summáért a tanulni és haladni akaró közönségnek. Hogy eddig semmit sem nyújtott – kívülről nézve a dolgokat, persze nem merjük mondani, hogy ennek személyi vagy csak személy okai lennének – de, hogy nem nyújtott, mi azt hisszük a múzeum eddigi vezetősége is el fogja ismerni. Pedig, hogy nyújthat, arról meggyőzőnek bennünket nemcsak a drezdai kiállítás,

hanem a külföldi hasonfajtájú intézetek is, amelyek ma odakinn valóságos szociálpolitikai laboratóriumok. De kétszáz köpöcsésze és az összes múzeumi falakat betelepítő grafikon sem fogja – pláne a mi közönségünket – oda becsalogatni, ha nem szerezhet arról meggyőződést, hogy itt nem a régi módi, hanem a legmodernebb és legfürgébb múzeumról van szó, ahova iskolába járni nemcsak kellemes, hanem gazdaságos is. Ha nálunk az ilyen új intézményekben, amint pl. a magyar sajtó csak smokkságot, vagy amint a magyar közönség: csak új hivatalt lát, a múzeum vezetőségének kötelessége, hogy ezt az alapos félreértést eloszlassa és köztudattá tegyen, hogy a legértékesebb és érdemesebb intézményről van szó. Hogy a múzeum eddigi működése nem kielégítő, ma már hivatalosan is meg van állapítva. És pedig a múlt év végén a kereskedelemügyi minisztérium kiadásában az iparfelügyelők 1910. évi működéséről megjelent jelentésében. Eszerint a jelentés szerint: *a szociális múzeum, melynek létesítése elé oly nagy várakozással néztek az iparfelügyelők, ezen várakozásnak még nem tudott megfelelni.* Marschan Géza személyében a Múzeum értékes erőre talált, és mi nagy várakozással nézünk működése elé.

Újabb kollektív szerződés. A fiumei nyomdászok árszabályegyezménye e hó 15-én járt le. Az újra megkötött egyezmény főbb rendelkezései a következők:

A szerződést $6\frac{3}{4}$ évre: 1912 január 15-től 1918 július 15-ig terjedő időre kötötték. A munkaidő a szedők, gépmesterek, nyomók és segédmunkások részére nappal 8V2 óra, éjjel 8 óra. A gépszedők részére nappal 7% óra, éjjel 7½. óra. 1915 január 1-től kezdve 7 óra.

Bérminimum 32 korona, 1915 január 1-től kezdve 34 korona.

A szerződés értelmében csak szervezett munkások alkalmazhatók. Továbbá elismerték a bizalmiférfi-rendszer és a magyarországi nyomdászoknál már életbe lépett békéltető bizottságot, amely a vitás ügyeket intézi el.

A vívmány a régi szerződéssel szemben tehát napi félóra munkaidőrovidülés, négy, illetve hat korona maximum emelkedés és két korona, illetve egy-egy korona fizetésemelés.

Munkáslakóházak Debrecenben. Szántó Győzőnek kezdeményezésére mozgalom indult meg debreceni munkásházak építésére. A szociális szempontból nagy horderejű mozgalom immár a megvalósulás stádiumába jutott azzal, hogy a Munkásházépítő közhasznú részvénytársaság Debrecenben e hó 27-én tartotta megalakulását. A társaság alaptőkéjét 200.000 koronában állapították meg és 500.000 korona értékű munkáslakóházak építését vették tervbe. A társaság alakuló közgyűlésén Márk Endre udvari tanácsos elnökölt, aki meleg szavakban emlékezett meg Szántó Győző önzetlen tevékenységéről. Az alapszabályokat állapította meg azután a közgyűlés. Az egy szoba, konyha, pince, kert, mellékhelyiségekből álló munkáslakás havi bére 14 korona lesz, szemben a mai 26-28 koronás lakbérékkel. A társaság alapításában részt vett Hegedűs Lóránt országos képviselő, a Gyáriparos Szövetség igazgatója is.

Nemzetiség és osztályharc. Egy rendkívül érdekes harc ért a napokban véget Oroszországban, mely fényesen világítja meg a nemzetiség és osztályharc problémáját. Az orosz-lengyel zsidóságnak van egy „borst” nevű nemzeti itala, melyet zsidó gyárosok zsidó munkásokkal készíttetnek. Ez az iparág körülbelül 5000 munkást foglalkoztat, akik a forradalom éveiben kivívták a nyolc órai munkaidőt. Mikor az ellenforradalom került újra felül, úgy ezek a munkások is, mint

ző pénztárak vagyona 296.4 millió márkára rúgott; a balesetbiztosítást ellátó „Berufsgenossenschaftok” tartalékalapja pedig hozzávetőlegesen 310 millió márka. Az összes munkásbiztosítási intézmények vagyona tehát az 1910. év végén 2266.4 millió márkát tett ki.

A Nap és a Budapesti Kerületi Pénztár. A „Munkaadó”-ban olvassuk a következő jellemző hírt: A Nap karácsonyi számában szenzációval szolgált olvasóinak. „Válságban a betegsegítő” és „Licitálja a főváros” címeken megírta, hogy a pénztár betegeit a főváros már nem ereszti be a kórházakba, mert milliókkal tartozik a pénztár kórházi ápoltatási költségek fejében és nem fizet, bár már egy millió ötszáz ezer koronát a főváros ezen a címen elengedett. Egyúttal megemlékezik a künnlevő nagyöszszegű pénztári követelésekről. A Napnak ezt a szenzációs kacsáját ezennel leljük. Ugyanis a ker. Pénztárnak tagadhatatlanul jelentékeny tartozása van a fővárossal szemben, erre azonban a folyó év folyamán az egyezségeleg kikötött 220 ezer koronával szemben 221.723 kor. 49 fillért fizetett be a székesfőváros pénztárába, a kikötött részletek pontos bírtása mellett, és a fővárossal szemben ennélfogva a vállalt kötelezettségeknek eleget is tesz. Ami a pénztár nagy künnlevőségeit illeti, arról a Nap csakugyan jogosult a nyilatkozásra. Ugyanis a Nap kiadóhivatala és szerkesztősége ez év őszén ismételen kitűzött árverés következtében fizetett csak több, mint nyolcezer kor. hátralékot; mostani hátraléka a négyezer koronát meghaladja és tagadhatatlan tény, hogy ha minden munkaadó olyan kevéssé tudná a pénztárral szemben a köteleességét, mint a Nap, akkor a Budapesti Kerületi Pénztár tényleg válságba kellene, hogy jusson.

Kerületi pénztárak felosztása Horvátországban. A zágrábi országos pénztár az 1911. évben még 14 kerületi pénztárral működött. A zágrábi állami munkásbiztosítási hivatal azonban erélyes kézzel nyúlt a pénztári területbeosztás rendezéséhez és 1912 január 1-étől kezdődő hatálylallyal a 14 pénztár közül 6-ot, tehát a kerületi pénztáraknak majdnem felét felosztatta. Feloszlattak a sziszeki, a vinkovcei, a vukovári, a mitrovici, a pozsegai és szlatinai kerületi pénztárak. A jelenleg fennálló kerületi pénztárak a következők: Belovár, Bród, Eszék (Ősiek), Karlovic, Susak, Várasd, Zágráb, Zimony (Zemun.) Az új területbeosztásnál a hivatal nem elégedett meg azzal, hogy a 6 kerületi pénztárt a többibe beolvasztotta, hanem az adminisztráció és a segélyezés érdekének megfelelőleg a fennmaradt 8 kerületi pénztár eredeti területét is megváltoztatva osztotta fel ezen pénztárak között. A zágrábi országos pénztárak a 8 kerületi pénztáron kívül 9 vállalati pénztára van.

Végrehajtás a Máv. ellen a baleseti járulékok miatt. Előző számunkban már emiítettük, hogy a M. Á. V. betegsegélyző pénztára az 1910. évet 263.239 K hiánnyal zárta le. Az országos pénztár vizsgálata szerint ezen, valamint az előző évi hiány is onnan eredt, hogy az alkalmazottak a tényleges keresetüknek megfelelő napibéosztálynál sokkal alacsonyabb bérosztályba soroztattak be s ezért felhívta a M. Á. V.-ot, m mi munkaadót, hogy ezen hiányt, mely a pénztárnak nem törvényszerű kezeléséből eredt, a T. 146. §. 1. bekezdése alapján térítse meg. Minthogy a M. Á. V. a hiány fedezését megtagadta, az országos pénztár az

ügyet felterjesztette a m. kir. állami munkásbiztosítási hivatalhoz, hogy vizsgálja azt felül és ő intézkedjék a jogszerűtlen kezelésből eredő hiány megtérítése iránt. A M. Á. V. igazgatósága azonban nem elégedett meg azzal, hogy a hiány fedezését megtagadta, hanem a M. Á. V.-ra kivetett balesetbiztosítási járulékokat a vállalati pénztár vitás deficitjének fedezésére visszatartotta. Az országos pénztár hiába hívta fel ismételen a M. Á. V. igazgatóságát a T. 43. §. 2. bek-ében megállapított feltétlen fizetési határidőre tekintettel a baleseti járulékok befizetésére, a M. Á. V. megmaradt a mellett, hogy világos és kétségtelen baleseti tartozását visszatartja egy vitás betegsegélyezési tétel fedezésére, így azután a magyar szociálpolitika nagyobb dicsőségére bekövetkezett az az épületes látvány, hogy az országos pénztár – a baleseti költségfelosztásban résztvevő munkaadók kívánságának is megfelelőleg – kénytelen volt a budapesti ker. pénztár útján az állam legnagyobb vállalata ellen végrehajtást vezetni, melynek folyamán a M. Á. V.-nak az Osztrák-Magyar Banknál és a postatakarékpénztárnál fennálló követeléseit 356.0000 korona erejéig tiltotta.

A magántisztviselők és egyéb magánalkalmazottak agkori és rokkantbiztosításáról szóló német birodalmi törvényt közvetlen a felosztás előtt egyhangúlag elfogadta a birodalmi gyűlés, minthogy egyik párt sem akart a másik mögött maradni a választási harcban oly nagy jelentőséggel bíró magánalkalmazottak érdekeinek támogatásában. Az új törvény, általában azokra a rétegekre terjed ki, akiket nálunk magántisztviselőknek neveznek, de ezeken kívül megállapítja a biztosítási kötelezettséget a hajók személyzetének magasabb állásban lévő tagjaira, a tanítókra és nevelőkre, a színházak és zenekarok tagjaira, a gyári és műhelyi művezetőkre, amennyiben 60 évnél nem idősebbek és évi javadalmazásuk 5000 koronát meg nem halad. A biztosítás keresztülvitelére, a birodalmi biztosítási törvényben létesített szervezettől különváltan Berlin székhellyel egy központi birodalmi biztosító pénztár szerveztetik. Épen abban rejlik a törvény legnagyobb hibája, hogy a magánalkalmazottak biztosítását, a mi nem egyéb mint a birodalmi biztosítási törvényben szervezett agkori és rokkantbiztosításnak kiterjesztése egy újabb rétegre, a munkások agkori és rokkantbiztosításától külön szervezetre bízta. Ezzel megkezdődött Németországban a munkáságnak és a tisztviselőknak (a túlnyomóan szellemi munkát teljesítő nem önálló személyeknek) a szociális biztosításban való elválasztása, ami főleg politikai célokra vezetendő vissza. Ugyancsak súlyos szervezeti hibája a törvénynek, hogy lehetővé teszi az 1911 december 5-én már fenállott vállalati, gyári, hajózási stb. nyugdíjpénztáraknak a fennmaradását, valamint az, hogy az 1911 december 5-ig magánbiztosító-társaságoknál megkötött életbiztosítás alapján, ha ez az életbiztosítás bizonyos előírt feltételeknek megfelelő, mentesíti a magánalkalmazottat a törvényben megállapított biztosítási kötelezettség alól.

A biztosítási járulékokat a munkaadók és alkalmazottak fele-felerészben fizetik. A járulékokat a pénztárba a munkaadó tartozik egészben befizetni, s az alkalmazottra eső részt annak fizetéséből vonja le. A biztosító intézet által nyújtott szolgáltatók: rokkantsági és agkori járadék, továbbá özvégy- és árvaellátás. A járadékszolgáltatás mellett jogában áll az intézetnek gyógykezelést is nyújtani – ami az átmeneti rokkantság esetében a járadék

terhek csökkentése érdekében az intézetnek természetesen érdeke áll. Nevezetes előnye a törvénynek a munkásokbiztosítással szemben, hogy rokkantságnak tekinti azt az állapotot, ha valakinek a rendes foglalkozásában való munkaképessége a felére száll alá annak, amelylyel a vele egyenlő képzettségű és tehetségű, testileg és szellemileg egészséges biztosított általában bír. A munkásokbiztosításban a rokkantság csak akkor ismertetik el, ha a biztosított munkaképessége nemcsak a foglalkozásában, hanem általában oly mértékben csökken, hogy a normális munkaképesség $\frac{1}{3}$ -a alá száll. Az agkori járadékra való igény a 65-ik életév betöltésével áll be, ha megelőzőleg 120 havi, nőknél 60 havi járulékfizetés történt. Az özvegyi- és árvaellátás a biztosított nőalkalmazottnál a hátrahagyott férjre is kiterjed, ha a férj keresetképtelensége folytán túlnyomólag az asszony gondoskodott a család fentartásáról.

Iskola szociális tevékenység számára Milánóban. Az „Umanitaria”. P. M. Loria-féle ismert milliós alapítvány, mely tevékenységét nemcsak a munkanélküliség elleni küzdelemre korlátozza az alapító végrendeletének betűszerinti értelmezésében, hanem ezen túl lépve széleskörű szociális tevékenységet fejt ki modern alapokon, ez évben kísérletet tett arra, hogy eddigi két éves esti tanfolyamait, melyeken a szociális törvényhozás és szomszédos ismeretköröket adták elő, egész napos iskolává építi ki, amelyet két hónapi képzési idő mellett szakszervezeti és szövetkezeti férfiak, iparfelügyelők, munkaközvetítő-intézet vezetői stb.-ek számára rendeztek. Ez az iskola, melynek 13 hallgatója volt (köztük 3 nő) s nagyjából az Umanitaria költségén tartatik fenn, reggeli 8-tól esti 6-ig $1\frac{1}{2}$ órás ebéddel az Umanitaria szociális múzeumában volt és főképen arra törekedett, hogy e téren gyakorlati ismereteket közvetítsen. Átlag csak 3 órája a napnak volt teoretikus ismeretközlésre szánva, a nemzetgazdaság, statisztika, szociális törvényhozás, mezőgazdaság, biztosításügy, közegészségügy stb. disciplinák, vagy egy általános és egy szövetkezeti osztályra elosztva a hallgatóknak még a népkönyvtárgyet, kivándorlást stb. adták elő; a szorgalmi idő másik fele azonban tisztára gyakorlati munkával telt el, mint statisztika készítés, könyvelés, gyárak és szociális intézetek, szakiskolák, kivándorlási termek, szakszervezeti hivatalok, szövetkezeti üzemek, munkaközvetítők, munkásoklakások, népkönyvtárak, népegyetemek stb. tanulmányozásával, ezekről készített írásbeli jelentések és naplók készítésével. Ezekhez járultak még a hallgatók szabad előadásai és vitái s végül a vizsgák, melyekről bizonyítványt is adtak.

A tapasztalatok, melyeket e kísérlet alapján az Umanitaria szerzett, kielégítő s a jövőben az iskolát állandósítják és három hónapossá építik ki. Az „Umanitaria” előadókul minden szaktudomány legjobb erőit alkalmazza s módjában van a szociális tevékenység legkiválóbb gyakorlati erőit meghívni s dotálni és így elérni majd azt, hogy kitűnő adminisztratív képességeket továbbképezve, a viszonylag gyengén fejlett szakszervezetek és a ráfordított munkának megfelelően együttesen még nem elég teljesítőképeségű szövetkezetek fejlődését gyorsítsa. (Városi Szemle.)

Elvi jelentőségű határozatok.

Munkaadó felelőssége az alkalmazottnak a bejelenteni elmulasztott fizetésváltozást követő megbetegedése esetén. (0. M. B. P. 69143/911. sz.)

Ha a munkaadó az alkalmazott fizetésváltozását az előirt 8 nap eltelte után és oly időben jelenti be, amikor az illető alkalmazott keresetképtelen beteggé vált, úgy különbséget kell tennünk két eset között:

a) ha a szóban forgó alkalmazott *fizetése csökkent*, s a munkaadó ezt mulasztotta el bejelenteni, úgy az esetben, ha a pénztár a bejelentés elkésése folytán a tagnak még a régi magasabb fizetése alapján utalta ki a táppénzt, *a munkaadó a pénztárnak ebből eredő kárát megtéríteni tartozik.* A törvény 12. §-a ugyanis kimondja, hogy „az a munkaadó, ki a bejelentést a kitűzött határidő alatt nem teszi meg, *tartozik a munkaviszonyban beállott változásnak be nem jelentése által okozott kárt egészen sajátjából a pénztárnak megfizetni*”,

b) ha az alkalmazott fizetése *emelkedett* s a munkaadó ezt mulasztotta el bejelenteni, úgy a pénztárra ebből kár ugyan nem származott s így a törvény 12. §-a utolsó bekezdésének a munkaviszonyban beállott változásnak késedelmes bejelentésére vonatkozó fent idézett rendelkezése alkalmazást nem nyerhet, ez esetben azonban a törvény 12 §-a utolsó bekezdése azon rendelkezésének analógiája alapján, hogy „a kellő időben be nem jelentett biztosítandónak a bejelentése előtt bekövetkezett betegségből eredt költségeket a pénztárnak a munkaadó megfizetni tartozik”, a munkaadó kötelezendő *a bejelenteni elmulasztott magasabb fizetéssel együtt járó táppénzkülömbözet megtérítésre.* Az eset ugyanis teljesen analóg azon esettel, midőn a munkaadó az alkalmazottat kellő időben be nem jelenti és az alkalmazott a bejelentés előtt megbetegszik. Ilyen esetben nemcsak kihágási eljárás indítható a munkaadó ellen a bejelentés elmulasztása miatt s nemcsak az esedékessé vált járadékokat köteles a munkaadó befizetni, hanem ezeken felül még egy büntető sanctiot állapít meg a törvényhozó: a munkaadó köteles a bejelentés előtt bekövetkezett betegségből eredt költségeket is a pénztárnak megtéríteni. Nyilvánvalóan úgy fogja fel a törvényhozó a helyzetet, hogy ilyenkor a munkaadó az alkalmazottat elmulasztotta biztosítani, s bár az alkalmazottal szemben a biztosítás elmulasztásnak következményeit a hatályos szociális gondoskodás biztosítása céljából nem kívánja érvényesíteni, *a mulasztó munkaadóval szemben fentartja az 1891. 14. t.-c. hatálya alatt fenállott azon jogállapotot, hogy ily esetben az alkalmazott betegségelezéséért a munkaadó felelős.* Ugyanez a helyzet akkor is ha a munkaadó a magasabb fizetést mulasztja el bejelenteni. Ez esetben ő elmulasztotta alkalmazottját a magasabb fizetés erejéig biztosítani, s bár az alkalmazottal szemben ez jogi következményekkel nem jár, a munkaadó a biztosítás elmulasztásának anyagi következményeit viselni köteles, vagyis a kihágási eljárás útjára tartozó büntetőjogi felelősségen kívül a magasabb fizetés alapján járó táppénz különbségét a pénztárnak megtéríteni tartozik.

Joggyakorlat.

Segélyezési kötelezettség gyógyíthatatlan betegség esetén.

I.

A gyógykezelés és gyógyszer a dolog természete szerint lehetőleg olyan kell, hogy legyen, mely az illető betegség gyógyítására alkalmas. De azon a címen, hogy valamely betegség orvosi szempontból veleszületettnek és ebből folyólag vagy egyéb okból gyógyíthatatlannak mondatik, sem a gyógykezelés, sem a gyógyszer el nem vonható, ha van rá mód, hogy a beteg szenvedései enyhíthessenek avagy a baj továbbfejlődése ha nem is akadályozható, de legalább lassítható. (M. kir. állami munkásokbiztosítási hivatal 1910 P. 118/2. sz. ítélete.)

vázat ellene. Azóta több kísérlet tétetett a tilalom eltörlésére, de eredménytelenül. 1887-ben mondta a kormányzó, aki eleinte a tilalom ellen volt, a parlamentben: „Az emberek ezrei, akik évekkal előbb a tilalom ellen küzdöttek, teljes elismeréssel adóznak ma már az idevágó törvénynek. A dorbézolás Vio-e megszűnt, a jólét emelkedett, a kriminalitás hihetetlen mérvben csökkent, börtöneink üresek, a korcsmák bezárása után 3 hó alatt a takarékbetétek száma 500.000 dollárral nőtt és ez mind a tilalom javára írandó.

Tíz évi goodtemplar-munka Magyarországon.

A goodtemplar-rend rövid idővel ezelőtt ünnepelte fennállásának 10 éves fordulóját. A mozgalom csak az 1905.¹ évben Budapesten tartott nemzetközi alkoholelles kongresszus óta ver élénkebb hullámokat. Különösen Prof. Forel működése volt a mozgalomra nagy hatással. Az ő előadása nyomán az alkohol elleni harc két oldalról is felvétel. Az Országos Alkoholelles egyesület és a goodtemplar-rend által. A goodtemplar-rend magyarországi nagypáholya alá 30 páholy tartozik, mintegy 1000 taggal. A mozgalom szépen terjed, bár előfordul, hogy munkáskaszinók egyenesen az alkoholra alapítják számításait. A nagy sörfőzők kamatmentesen adják a felépítéshez szükséges tőkét ezeknek a kaszinóknak, ha a sört hosszú időn át az építési tőkét kölcsönző sörfőzőtől szerzik be. Támogatást talál a rend néhány intézményben. Így az általános jótekonysági egyesületben, mely két alkoholmentes vendéglőt állított fel és egy szanatóriumot alkoholisták számára. A rend azt is keresztülvitte, hogy a Budapest székesfőváros által épített népházakban és népszállókban alkohol nem lesz kimérve. A nemrég megtartott 10 éves jubileumon a német és osztrák rend is képviselve volt és az osztrák megbízott nyilatkozata szerint az osztrák rend mint mesterére tekinthet a miénkre. A rend ez időszert a vasárnapi korcsmázás iránt indított országos mozgalmat.

A tuberkulotikus beteg érendje. Dr. René de Villeneuve Konyhagyógyászat címen cikket irt francia társalapunkba, amelyben többek között a tuberkulotikus beteg érendjét is tárgyalja a következőkben:

Miután a tuberkulotikus folyton meszet vészit, a táplálása főprinzipiuma az lesz, hogy mérszszel lásuk el. A régi háromság: abszolút nyugalom, szabad levegő és hizókura, új háromsággal bővül:

1. Relatív nyugalom: lehető legjobb alvás. Az erők mértékének megfelelő munka, de semmiesetre teljes munkaelvonás (ez a regime azon néprétegeknek szól, melyeknek a munkával, az életről is Je kell mondan).

2. Semmiféle komplikált gyógmódot. Minden reggel és minden étkezés előtt, egy pohár pezsgő, mésztartalmú ásványvizet, naponta 3 port 50 centigramm szénsavas, 20 centigramm phosohorsavas mésztől és 5 centigramm égetett magnesiából.

3. Kerülendő minden a mi sav, vagy a szervezetlen savat képez: sem ecetet, sem alkoholt és zsir helyett tejszint. 2–300 gramm kenyérnél többet ne adjunk naponta. Az étkezések lehetőleg távol essenek egymástól. Krumból, sárga répából, száraz borsóból, metéltekből, tojásból, sovány húsból (3–400 gr. naponként) halakból, főtt gyümölcsből és kevésé savanyu befőttekből állítsuk össze őket.

A berlini fajhygieniai társaság a következő pályakérdést tűzte ki: „Az anyagi és szociális fejlődés rejt-e magában veszélyeket a családra nézve fajhygieniai szempontból.” Másszóval az a kérdés lesz megvizsgálendő, vajjon a nyomorékok, betegek stb. társadalmi megmentése ront-e a fajon. A pályadíj 600 márka.

A gyermekvédelem „diplomája”. A belügyminiszter elhatározta, hogy azokat a családfőket, kik az állami gyermekmenhelyek kötelékébe tartozó, elhagyottá nyilvánított gyermekeket lelkiismeretes gondossággal tartják, nevelik, fizikai és erkölcsi érdekeiket becsületes lélekkel ellátják, – diplomával tünteti ki. A díszes oklevél, melyet Raksányi Dezső festőművész *gyönyörű* szimbolikus rajza ékesít, eképen hangzik:

Az örök emberszeretet igaz munkása az, aki az elhagyott gyermekek gondját fölveszi. Te fölvetted az állami gyermekvédelem kötelékébe tartozó gyermek gondját a Szeretet nevében. És nevelted családi tűzhelyednél, hogy munkás és boldog ember legyen. Én pediglen, Magyarország belügyminisztere, köszönettel és elismeréssel adózom neked ezért a jóságos cselekedetedért. Áldás legyen rajtad és háznépeden.

A magzatelhajtás elleni küzdelemben kétségbeesett eszközöket ajánlgatnak már Franciaországban. Egyre türelmetlenebb sürgetés hangzik olyan rendszabályok iránt, amelyek mélyen belenyúlnának a polgárok legegényebb szabadságjogaiba. Nemrégiben Locasagne tanár a lyoni egyetem professor a mutatta ki, hogi Franciaországban már fél milliót meghaladja évenként a művi abortusok száma. Ami emberi élet így csirájában elpusztítatik, az már több, mint amennyi megszületik. Néhány évtized előtt még a legveszedelmesebb ritkaság volt a magzatelhajtás, de Pasteui kutatásai és az ő antiszeptikus metódusa oly veszélytelenné tette a magzatelhajtást, hogy az asszonyod minden meggondolás nélkül egyre növekedő számbarvetik alá magukat a műveletnek. Különösen az utóbb] évek minduntalan megismétlődő harci lármája növelte nagyra az antineomalthusianista agitációt, mert a hadlétszám folytonos emelkedése nélkül az esetleges habon esélyei rosszabbodnak főkép olyan ellenfélle szemben amely létszámban folyton növekedik. Elrémülve és egymást ijesztgetve mutatnak rá az óriási különbségre, amely a franciaországi és külföldi születési arány számok között tátong. így 1000 szülésre alkalmas korban lévő nőre esik születés:

	Párizsban	Berlinben	Bécsben	Londonban
Nagyon szegény városrészben:	108	157	200	14'
szegény városrészben :	95	129	169	14<
gazdag városrészben:	53	63	107	8'
nagyon gazdag városrészben :	34	47	71	6'

A falusi arányszámok összehasonlításából még nagyobb különbségek állanak elő és így az államok valóban létező elkeseredett versengésének álláspontján helyezkedve: tényleg nem alaptalan azoknak az aggodalma, akik az abszolút vagy akár a többi országokhoz mérten viszonylagos elnéptelenedésben óriási veszedelmek forrását látják Franciaországban.

Japán módszer a születendő gyermek nemének meghatározására. A nemnek előre való meghatározása olyan probléma, amely nem szűnik meg foglalkoztatni a tudományt, mert e kérdés megoldásába rendkívül nagy érdekek fűződnek mai társadalmunkban. E. S. Mawe a The Journal of Anatomy and Physiology-ban cikket ír arról, hogy a japánoknak sajátságos módszerük van a nemnek megjósolásához. A kérdést a megszületett gyermek nyakán lévő hajzattól döntik el. Ha konvergál a nyakon a haj, akkor a következő gyermek leány lesz. Ha divergál, akkor fiú lesz. Mawe állítólag 300 esetben próbálta ki ez a módszer és az eredmény megerősítette a japánok tapasztalását. Előttünk túlságosan bizarnnak tűnik ez a dolog ahhoz, hogy komolyan lehessen róla beszélni.

Munkásbiztosítás.

Rovatvezető : dr. Halász Frigyes,

az Országos munkás beteggyógyező és balesetbiztosító-pénztár s. titkára.

Az Ipartestületek Országos Szövetsége a 2 százalékos járulék fentartása érdekében 1911 dec. végén felterjesztést intézett a kereskedelemügyi miniszterhez s megfelelő törvényjavaslatnak a benyújtását kérte. Ezen felterjesztés szövegét az ország minden ipartestülete egyúttal megküldötte választókerülete képviselőjéhez azon kérelemmel, hogy az abban előterjesztett kívánásokat a képviselőházban is támogassa. Azt hisszük, hogy a kormány azon kellemes (?) helyzetben van és marad is 1912 július 1-éig, hogy ezen kérdésben nem kell állást foglalnia s így a T. 25. §-ának úgy anyagi mint erkölcsi (a biztosítottakkal szemben egyenlő elbánást igénylő) munkásbiztosítási érdekek szempontjából káros helyzetet teremtő utolsó bekezdése minden különös zaj nélkül fog kimúltni.

Az országos pénztár képviseltetése a Tüdővész Elleni Küzdelem Országos Bizottságában. Az eddig egymástól függetlenül működött nagyszámú tüdővészellenes egyesületeknek egy országos szervezetben való egyesítésére a belügyminiszter kezdeményezésére országos tüdővészellenes liga létesült. A liga szervező bizottságában való képviselődésével az országos pénztár G a r b a i Sándor elnököt, S a r k a d i Ignác igazgatót és Dr. Hahn Dezső főorvost bizta meg.

Kerületi pénztári tisztviselők szakvizsgálója. A kerületi pénztári szolgálati szabályzatok 7. §-a a pénztári alkalmazottak véglegesítését szakvizsga letételétől teszi függővé; a szakvizsga-szabályzat elkészítését pedig az országos pénztárra bizza. Az országos pénztárnál ez alapon a szabályzat előadói tervezete elkészült s azt a pénztár kibocsájtás előtt alapos tárgyalás és észrevételezés céljából legközelebb meg fogja küldeni az Állami munkásbiztosítási hivatalnak.

Közgyűlési kiküldöttek megbízásának tartalma. Az arad-csanádi egyesült vasutak r.-t. értesítette az országos pénztárt, hogy közgyűlési kiküldötteinek mandátuma az 1911. év végén lejárván, megejtette az 1912–1914. évre szóló új választásokat. Az országos pénztár elnöksége tudomásul vette a bejelentést, de értesítette a vállalati pénztárt, hogy azon célból, hogy az önkormányzati szervek újjáalakítása a helyi szerveknél lehetőleg egyidőben, és pedig az 1910. évi általános átszervezéstől számítandó 3–3 évi ciklusokban történjék, s így az országos pénztár közgyűlése is mindenkor a maga egészében alakuljék újonnan, — ami a helyi, valamint a központi új alakulásokkal kapcsolatos nagymérvű központi adminisztratív teendők megkönnyítése céljából szükséges, — a most megejtett választásokat időközi választásoknak tekinti, s így a most választott kiküldöttek megbízása csak az 1913. év első negyedéig tart,

A munkásbiztosítás tanítása az iskolákban. A kötelező munkásbiztosítás behozatalával együtt véleményünk szerint kötelessége lett volna az államnak arról gondoskodni, hogy a munkásbiztosítási ismeretek a munkásbiztosításban érdekelt alkalmazottak és a munkaadók sorában kellően elterjedjenek s ezzel a munkásbiztosítási intézmények működése s az ezen intézmények

nyek támogatására szoruló egyének boldogulása megkönnyíthessék. Ha az iskolák tanterveinek megállapításában volna valami érzék az iránt, hogy a mai élet elsősorban milyen ismereteket kíván meg a modern kapitalizmus milieujében léteért küzdő egyéntől, akkor sok más, a mai gazdasági és társadalmi kapcsolatokat kellően ismertető tantárgy mellett a munkásbiztosítást sem felejtették volna ki a tantervből.

Ma, midőn a világkapitalizmus, a világgazdaság és világmunkamegosztás korszakában élünk, iskoláink még mindig olyan ismeretekkel tömők tele a tanulók fejét, amelyek egy rég elmúlt, túlnyomóan munkamegosztás nélküli termelési korszaknak feleltek meg. Hogy miként funkcionál a szoros társadalmi kapcsolatok nélküli élet korszakában való boldoguláshoz szükséges ismeretekkel államilag ellátott egyén abban a modern állami és társadalmi organizmusban, amelyhez minden életnyilvánulásában az organizmus egy sejtjeként hozzá van növe s amely organizmus lényegéről, életéről és törvényeiről az iskolákban még csak sejtelmet sem nyerhet, — az elképzelhető. A modern gazdasági, társadalmi és állami organizmusban élő egyén öntudatába a hivatalos tanítás a valóságos mérgezés erejével bíró ismereteken kívül is túlnyomóan olyan ismereteket töm bele, amelyek az ismeretek terén luxust jelentenek, a nélkül, hogy előzőleg a hasznos, sőt csak a szükséges ismeretek is megadattak volna. Ennek természetes következménye, hogy ha valaki, aki munkájából kénytelen megélni, pusztán az iskolákban szerzett ismereteit vinné bele a létért való küzdelembe, úgy luxusismeretekkel megtöltött fejével a létfentartást egyáltalán nem tudná magának biztosítani.

Arról értesülünk, hogy a budapesti kereskedelmi akadémiának biztosítási tanfolyamán a magánbiztosításra vonatkozó stúdiumok mellett a munkásbiztosítás is elő fog adadni. Az előadásokat heti két órában, (hétfőn és csütörtökön reggel 8-9), Dr. Pap Géza, miniszteri osztálytanácsos-bíró tartja. Örömmel üdvözljük ezt a lépést, mely a munkásbiztosítási szakismereteknek a kereskedelmi érdekltségbe való bevitelére irányul. Ez azonban nagyon kevés. A kereskedelmi akadémia főiskolai részének keretében tartott ezen tanfolyam, igen szűk körre fog csak kiterjedni. A hallgatói bizonyára túlnyomó részben olyanok lesznek, kik fizetésükben a 2400 koronás értékhatárt igen hamar meg fogják haladni, s így az ő munkásbiztosítási ismereteik főleg a munkaadói érdeklstégre háramló munkásbiztosítási teendők ellátásában fognak az intézménynek mindenestre értékes hasznára válni. Arra kell azonban törekedni, hogy az egész munkaadói érdekltség és különösen a munkásbiztosítás támogatására szoruló biztosítottak elláttassanak már az iskoláztatás idején a munkásbiztosításra vonatkozó ismeretekkel. Az állam gondoskodjék arról, hogy minden ismétlő- és tanonciskolában, minden polgári-, ipari- és kereskedelmi iskolában kötelező tárggyá tétessék a munkásbiztosítás tanítása. A munkásbiztosítási tanítási órákon szerzett ismereteknek, mindenesetre több hasznát fogják a tanulók látni, mint annak, ha jól a fejükbe vésik, hogy a „Hodegus, vagy az Isteni Igazságra vezérlő Kalauz”-nak Pázmány Péter volt a szerzője, vagy megtanítyják őket arra, hogy még álmukban is tudjanak felelni azon kérdésre, hogy mikor és hány emberrel verte meg Kinizsi a Kenyérmezőn a törököket és hány törököt tartott a fogai között, midőn a győzelmes ütközet után táncre perdült.

A német munkásbiztosítási intézmények vagyona. Az 1910. év végén a rokkantbiztosító intézetek vagyona 1660 millió márka volt; a betegsegély

a többiek, kénytelenek voltak feladni vívmányaikat; azonban alig vett újabb lendületet az orosz munkásmozgalom, úgy a „borst” készítő munkások is mozgolódnak kezdtek és három hónap előtt általános sztrájkba léptek a nyolcórás munkaidő érdekében. Ami ezután történt, az méltó csodálkozást fog kelteni mindenütt, ahol eddig a nemzetiségi, különösen az elnyomott orosz zsidóság egymás iránt való szolidaritását túlbecsülni szokták. Oroszországban tudvalevőleg a „fekete százak” két főfunkciót teljesítenek: pogromokat rendeznek a zsidók ellen és egyúttal megbontják a sztrájkoló munkásság küzdelmeit, hivatásosan sztrájkbontó munkát teljesítenek. Nos, a zsidó gyárosok nem állottak a *fekete bandákhoz fordulni* sztrájkbontókért, akik természetesen rendelkezésükre is állottak. Ez azonban még nem volt minden. A csőcselék proletárság, akikből a fekete százak állnak, komoly, tartós munkára hasznavehetetlen. Mikor a munkások a sztrájkbontóknak a gyárakba való bevonulása után sem adták fel a harcot, a gyárosok egy újabb fegyverhez nyúltak: egyes munkásaikat, üldözött hitsorsosikat beárulták az ochranának, hogy ezek veszedelmes izgatók stb., aminek az lett a következménye, hogy a munkások közül többeket Szibériába deportáltak. Azonban lett más következménye is a dolognak: az egyik gyárosnak az apja, a 72 éves Mordecháj Sobolevics, akit a fia kényszerített egy feljelentés aláírására, annyira szívére vette a dolgot, hogy egy közeli kútba vetette magát, minek előtte elmondotta a zsidó gyórnást, az *avidet*. A megmentésére leeresztett kötelet nem fogta el és beleveszett a kútba. A harc még ezután tovább folyt, mert a keresztény orosz és külföldi munkásság pénzbeli adományokkal segítette a szegény borstkészítőket, míg végre a küzdelem a napokban a munkásság győzelmével véget ért. Ez az eset klaszszikus példája ama gyakran hirdetett mondásnak, hogy az osztályérdek diadalmaskodik a nemzeti érdek felett.

A közterhek emelkedése 1868. óta. A magyarországi szociáldemokrata párt vezetősége terjedelmes megindokolt feleletet készített a miniszterelnök ismeretes körkérdésére, amelyet a választójog tárgyában a pártokhoz, egyesületekhez és kultúrintézetekhez intézett. E válasziratban érdekes összehasonlítása van az 1868-ik és 1912-ik évi költségvetésekben előirányzott adó-bevételeknek, íme a tabella:

	1868		1912
Egyenes adók	109,400.000	K	287,000.000 K
Fogyasztási adók	21,400.000	„	266,000.000 „
Jövedékek:			
só	20,400.000	„	37,000.000 „
dohány	19,000.000	„	185,000.000 „
sorsjáték	2,200.000	„	2,600.000 „
Illetékek:			
bélyeg	6,600.000	„	51,800.000 „
díjak és jogilletékek	11,600.000	„	92,700,000 „

Vagyis amíg az egyenes adók 45 év alatt megháromszorozódtak, a fogyasztási adók majdnem megnyolcsorozódtak.

A német munkaadósövetség a napokban tartotta évi közgyűlését Berlinben. A jelentés szerint 101 nmkaadószervezet van a szövetség kötelékében. E keretben 6656 üzem foglaltatik, amely összesen egy millió munkást foglalkoztat. A közgyűlésen különösen a sztrájk-örtség dolga kötötte le a figyelmet. A német bírói gyakorlat szerint tudvalevőleg teljes szabadságában áll a Sztrájkoló csoportnak örököt állítani a sztrájk által érintett munkatelepek megfigyelésére, hogy ez által megnehezítsék a sztrájkterő munkások alkalma-

zását. A napirend e pontjának előadója *Steller* ez ellen törvényhozási intézkedést javasol és mindjárt be is terjeszti az e célt szolgáló paragrafust, amely a btkv. 241. §-ának kiegészítése volna következőkép:

Aki mást veszélyes fenyegetés által békéjében megháborítja egy évig terjedhető fogházzal és 1000 márkáig terjedhető pénzbüntetéssel büntetetik. Ugyanez a büntetés éri azt is, aki munkaadók, munkások, munkatelepek, utak, utcák, terek, pályaudvarok, víziutak, kikötők vagy más-forgalmi helyek fölött tervszerű örködést gyakorol.

Világkönyvtár. Révai testvérek könyvkiadó cég, amelyről külön fejezetet fog írni az, aki megírja a magyar könyvkiadás, sőt – a történelmi materializmusra mondjuk! – az is, aki majd megírja a magyar irodalom történetét, kulturális és társadalmi szempontból rendkívül jelentős vállalkozásra szánta el magát. Olyan olcsó árak mellett, amilyent eddig csak a világpiacra dolgozó nagy könyvkiadóknál találtunk, – 300-400 oldalas köteteket 1 kor. 90 fill, árban – lefordíttatja a filozófiai, természettudományi, a gazdasági, politikai és szépirodalom standard workjeit. A nekünk küldött prospektus ezt írja:

Világkönyvtár minden irány és világnézet képviselőit és munkáit egyesíti anélkül, hogy tudományos könyvtár volna, mert a szó igazi értelmében vett nagyközönséghez fordul. Most jelent meg a gyűjtemény első két kötete: Bölsche, *Az élet fejlődéstörténete*, mely a legizgatóbb emberi témáról szól, arról, hogyan keletkezett az ember; mint született meg az élet a földön és *M a e t e r l i n c k. A szegények kincse*, ez a finom, mély és szellemes filozófiai munka. Ezentúl havonta egy mű fog megjelenni a Világkönyvtárban. A legközelebb megjelenő művek: Carlyle, *A francia forradalom*; Cervantes, *Don Quixote*; Darwin, *Egy természettudós utazása a világ körül*; Dumas, *Napoleon élete*; France *Anatole*, *A fehér kövön*; Kropotkin, *Egy orosz forradalmár emlékiratai*; *L a s s a l l e*, *Munkásprogram*; *M e s n i k o v*, *Optimista világnézet*; Marx, *A filozófia nyomortúsága*; *N i e t z s c h e*, *Korszerűtlen szemlélődések*; Shaw *Essay*; *S t r i n d b e r g*, *Történelmi miniatűrök*. Továbbá a következők egy-egy főművét ígéri a Világkönyvtár: Bergson *Brandes*, Emerson, Haeckel, Huxley, Jaurès, Key Ellen, Lamprecht, Le Bon, Lombroso, Lubock, Mill John Stuart, Oppenheimer, Ostwald, Poincaré, Renan. Ruskin, Smiles, Spencer, Sombart, Tolsztoj, Wells.

Igaz gyönyörűséggel olvassuk ezt a névsort, melyet még néhány értékes magyar szerző nevével szeretnénk kiegészítve látni. Reméljük a fordítások nem lesznek megcsönkítva, hanem teljes szövegben kerülnek a közönség elé. Az első két kötet fordítása igen szépen sikerült.

A gyermek-tízparancsolat. Egy amerikai szociálpedagógus összefoglalta tíz pontban azokat a szabályokat, amelyek a gyermek testi és lelki épsége érdekében szem előtt tartandók. És pedig:

1. Egy gyermeknek se volna szabad arra kárhóztatva lennie, hogy „intézetben” éljen. Minden gyermeknek joga van az otthonhoz.

2. Egy gyermeknek se volna szabad arra kárhóztatva lennie, hogy az utcán játszik. Minden gyermeknek joga van a saját kertjéhez.

3. Egy gyermeknek se volna szabad arra kárhóztatva lennie, hogy kenyeret keressen. Minden gyermeknek joga van legalább 18 éves koráig gyermeknek lennie.

4. Egy gyermeknek se volna szabad arra kárhóztatva lennie, hogy örökké játszik és szórakozzék. Minden gyermeknek joga van arra, hogy részt vegyen a „chórusban.”

5. Egy gyermeknek se volna szabad arra kárhoytatva lennie, hogy a szülők szobájában éljen. Minden gyermeknek joga van olyan szobához, amely az ő szükségletei szerint van berendezve.

6. Egy gyermeknek se volna szabad arra kárhoytatva lennie, hogy túlszűfolt városrészben éljen. Minden gyermeknek joga van térhez, világossághoz és friss levegőhöz.

7. Egy gyermeknek se volna szabad arra kárhoytatva lennie, hogy rosszul legyen táplálva. A legszegényebb szülők gyermekének is joga van a kellő táplálékhoz.

8. Egy gyermeknek se volna szabad arra kárhoytatva lennie, hogy gyermekbetegsége legyen. Minden gyermeknek joga van ahoy, hogy mindig egészséges és erős legyen.

9. Egy gyermeknek se volna szabad arra kárhoytatva lennie, hogy angyal legyen. Minden gyermeknek joga van arra, hogy közönséges hu vagy leány legyen.

10. Egy gyermeknek se volna szabad arra kárhoytatva lennie, hogy betegség, munka vagy hanyagság következtében elpusztuljon. Minden gyermeknek joga van arra, hogy éljen és mindig boldog legyen.

Látnivaló: e tizparancsolat a szakácskönyvek stílusában beszél. . . . Végy ennyit, meg ennyit. De hoy honnan: arra nem ad utasítást.

Szociális higienia.

Vallási buzgóság. Báro Leo v. Egloffstein assessor a rebdorfi bíróságnál a következőket közli a Gross-féle Archivban: Zwirl Margaréta, aki gyermeköléssel van vádolva, a következőképpen vall a bíróság előtt: „Igaz, gyermekemet mindjárt a szülés után megöltem. De gyorsan előbb feladtam rá a szükségkeresztelést, aztán egy gyapjúkendőbe csavartam és koffereembe dugtam.”

Nemi betegség és klerikalizmus Egy nagyon okos higieniai intézkedésről irt az „Arztl. Rundschau.” Azt írja, hoy a 18 német hadtesthez tartozó kaszárnnyák udvarán automaták vannak felállítva, amelyek 20 f. bedobása ellenében egy profilaktikus szert szolgáltatnak ki a syphilis ellen. Az automaták felállítása orvosi tanácsra történt. Az automaták az előnyösen ismert viro-szert szolgáltatják ki, a hozzá való használati utasítással.

A centrum egyik lapja ezt az intézkedést megtámadta múlt év október havában, írván a következőket: „A katonai automaták felállítása elrettentő világossággal mutatja, hová fogunk jutni nemsokára. Ha ezek az automaták rövid időn belül nem fognak eltűnni a kaszárnnyák udvarairól, egész hadseregünk fizikai és erkölcsi züllés elé néz. A szer egyenesen paráználkodásra biztatja a katonákat. A valóság az, hoy a szülők bünei megtorlást nyernek a fiukban, minden Ehrlich-Hata 606. és a modern reklam-higienia dacára. Az anyagias szellem így viszi romlásba népünket.”

A Pollardrendszer. Feltételes elítélés alkoholkihágásoknál. W. Jefferson Pollard, volt rendőrbíró St.-Louisban adta meg a lökést ahoy a mozgalomhoz, mely az iszákoság miatt elítéltnak alkalmat akar adni a javulásra. Ha az elítélt nyilatkozatot tesz, hoy bizonyos időn át nem iszik, büntetése fel lesz függesztve. A vádlott által a bírónak adott nyilatkozat így szól: „Tartózkodni fogok egy évig mindenfajta szeszes italtól.” Ha szavát megszegi, a büntetés végre lesz hajtva. A fogadalom betartása fizetett vagy önkéntes

figyelők útján lesz ellenőrizve. Pollard rendszerével 100 eset közül 95-ben eredményt ért el. Azóta ezt más országok is bevezették, így Hessen és Lippe-Detmold, továbbá Bern és Luzern kantonok. Németországban főleg a goodtemplar rend szorgoskodik, hoy ezt a készlő büntetőperrend-novellában általánossá tegye.

A finn országgyűlés hozta be először az általános alkoholtilalmat. A törvény azonban még az orosz cár sankcióját várja. Maga az alkoholelles mozgalom Finnországban 30 éves és hatalmas lökést nyert az 1905. évi általános sztrájk által. A sztrájk az általános választójogot akarta kivívni. Egyik helsingforsi népgyűlésen egy hang közbekiáltott: „a korcsmákat be kell zárni”, és a javaslat óriási lelkesedéssel lett elfogadva. Az első héten egy kis fiú ragyogó arccal mesélte az ellenőrzésre kiküldött bizottság előtt: „Papa egész héten józan volt, még sohase láttam ilyen vígan. Mama sem sirt egész héten.” A hatóság azonban két hét múlva a korcsmákat felnyitatta. Két év multán, az általános választójog alapján összeülő parlament egyik legelső intézkedése az alkohol általános eltiltása volt.

A svéd rendszer. Miután az államnak az alkoholból óriási jövedelme van, amelyről lemondani nem akar, Svédországban az alkoholkérdés a következőkép oldatott meg: Közhasznú társaságok alakultak, amelyek kizárólagos engedélyt nyertek az alkohol árusítására. Ezek összes jövedelmüket az államnak és a városoknak engedik át. Miután így nem érdekük az alkoholfogyasztás növelése, az iszákoság csökkenésében igen nagy eredményt értek el. Gondosan vigyáznak arra is, hoy a törvény azon rendelkezése, mely a korcsmákat szombat déltől hétfő reggelig zárásra kötelezi, pontosan betartassák.

Alkoholtilalom Afrikában Nemrégiben Haagban nemzetközi szervezet alakított. Cime: Fédération Internationale pour la Protection des Races Indigènes contre l'Alcoholisme. Célja azoknak a pusztításoknak a meggátlása, melyeket az alkohol Afrika benszlűlt tőrzseiben okozott. Az alkohol már egész tőrzseket kipusztított ott. A szervezet azon nemzeteket egyesíti magában, amelyek Afrikában gyarmatokkal bírnak és reméli, hoy az európaiak által italtra szoktatott néger-tőrzseket a kipusztulástól megvédi.

Sokgyermekű családok ligája alakult nemrégben Franciaországban. Követelik: hoy a sokgyermekű családok adókedvezményben részesüljenek és a hetedik gyerek az állam költségére legyen nevelhető, továbbá, hoy az ilyen családok gyermekei más családok gyermekeivel szemben ösztöndíjknál, pályázatoknál előnyben részesüljenek, és – nem is utoljára – azt is, hoy a háziúr gyermekiszonya ellen védelmet találjanak.

Gyermekjóléti kiállítást rendezett Kansas város (Missouri) múlt év november 3-11. Bemutatta mindazt, ami a gyermek ápolásához, védelméhez és gondozásához tartozik.

Higieniai múzeumot fog felállítani Párizs városa. A múzeum 7 osztályból fog állani, amelyben alkalmas modelleken a városi egészségügy fejlődése lesz feltüntetve.

Alkoholtilalom van 1881. óta amerikai Kansas államban, amely a leggazdagabb amerikai városok egyike. Az alkohol csak orvosi célokra van néhány gyógyszerárban megengedve. Az alsóház és senatus több mint $\frac{2}{3}$ többséggel fogadta el az idevonatkozó javaslatot és az 1881 nov. 2. megtartott népszavazásnál 92.102 szavazat döntött a tilalom javára és 84.000 sza-

II.

Az 1907. évi XIX. t.-c. 50. §. 1. pontja, mely a pénztárt gyógykezelés nyújtására kötelezi, nem mondja ki azt, hogy a beteg tagnak csak akkor, nyújtandó gyógykezelés, ha annak révén biztosan vagy előreláthatólag meg fog gyógyulni. Következésképpen meg kell adni azt olyan esetekben is, midőn a gyógykezeléstől a beteg állapotának habár csak időleges javulása avagy fájdalomnak akárcsak enyhülése várható is. Hiszen mindezek a gyógyulásnak kisebb fokozatai. Az ellenkező fölfogás egyébiránt oda vezetne, hogy a betegségek gyógyítható vagy gyógyíthatatlan volta tekintetében gyorsan változó s egyáltalán nem csálthatatlan tudományos fölfogások, sőt egyéni meggyőződések szerint mentesítenék a pénztár gyógyíthatatlannak állított beteg tagok részére kijáró törvényes szolgáltatások alól. Ez pedig a törvénynek sem betűjével, sem szellemével össze nem egyeztethető. Ha azért elvileg helyes is az, hogy u. n. gyógyíthatatlan betegségeknel a pénztár a segélyek kiszolgáltatása körül, – védve magát a fölös terheléstől, – fokozott óvatossággal jár el, ez az óvatosság a törvény sarkelveinek sérelme nélkül nem mehet odáig, hogy az ilyen betegről a javulást vagy enyhülést teremtő gyógyeszközök is megtagadtassanak. (M. kir. állami munkásbiztosítási hivatalnak 1911 november 7-én hozott 1910. P. 417/7. sz. Ítélete.)

Kiskorúak cselekvési képessége a baleseti kártalanítás szempontjából.

M. kir. Curia 1911 november 30-án hozott 4688. P. sz. ítéletéből.

... Az 1877: XX. t.-c. 3. §-a akképen rendelkezik ugyan, hogy a kiskorúak, akik életük 14-ik évét betöltötték, arról, amit szolgálatuk és munkájuk által szereznek, szabadon rendelkezhetnek, ha fentartásukról maguk gondoskodnak; ez a törvényszakasz azonban nem alkalmazható, midőn a kiskorúnak nem munkájával vagy szolgálatával már tényleg megszerzett vagyonról, hanem az általa szenvedett testi sérülésből eredő kártérítési igényről van szó, mert ez az igény a kiskorú *tőkevagyonának* természetével bír. E vagyonról való rendelkezéshez a kiskorú törvényes képviselőjének hozzájárulása és az 1877: XX. t.-c. 20. §-ának *d)* illetve 113. §. *g)* pontja szerint az illetékes gyámhatóság jóváhagyása szükséges.